

ΤΟ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΑΧΑΪΑΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ
ΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Πτυχιακή για την λήψη του πτυχίου Λογιστικής
Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας (Σ.Δ.Ο.)
Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (Τ.Ε.Ι.) Πάτρας.

ΠΑΤΡΑ 2001

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	6417
----------------------	------

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	σελ. 2
---------------	--------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑ.....	3
2. ΤΟ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ.....	7
3. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	9
4. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΓΗΡΑΝΣΗ.....	21

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ.....	31
Η εξωτερική μετανάστευση.....	31
Η εσωτερική μετανάστευση.....	34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΑΧΑΪΑΣ.....	40
Πρόλογος εργασίας.....	40
Απογραφή του 1981.....	41
Απογραφή του 1991.....	42
-Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΓΑΜΗΛΙΟΤΗΤΑΣ.....	45
-Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΘΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑΣ.....	48
-Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ.....	49
-ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΤΩΝ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΑΧΑΪΑΣ.....	53
ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ.....	59
ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ.....	65
ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ ΠΑΤΡΩΝ.....	74
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΝΟΜΟ ΑΧΑΪΑΣ.....	85
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	89

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ξεκινώντας από τις έννοιες Δημογραφία – Δημογραφικό πρόβλημα θα φτάσουμε στην ανάλυση του αντικειμένου μας που αφορά στο «ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΧΑΪΑΣ».

Με την ανάλυση των όρων γεννητικότητα, γονιμότητα, θνησιμότητα καθώς και των άλλων επιμέρους εννοιών θα δούμε την εξέλιξή τους τόσο στην Ελλάδα γενικά όσο και στον Νομό Αχαΐας.

Η εξέλιξη αυτή παρακολουθείται με διαγράμματα και στατιστικούς πίνακες παρμένα από την Στατιστική Υπηρεσία Πατρών, για τις τελευταίες δεκαετίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑ

Δημογραφία είναι η επιστήμη εκείνη η οποία έχει σαν αντικείμενο μελέτης την κατάσταση ενός πληθυσμού σε δεδομένο τόπο και χρόνο, την έρευνα των αιτιών και συνεπειών των πληθυσμιακών μεταβολών, την φυσική και μεταναστευτική κίνηση αυτού, τον καθορισμό των νόμων στους οποίους υπακούουν τα πληθυσμιακά φαινόμενα και την αντιμετώπιση των πολλών κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων που σχετίζονται με τον πληθυσμό.

Ο όρος δημογραφία παρουσιάζεται για πρώτη φορά από τον ACHILLE GUILLARD το 1885 στον τίτλο του βιβλίου του «Στοιχεία της ανθρώπινης στατιστικής ή συγκριτική δημογραφία».

Στο βιβλίο αυτό ο Achille Guillard ορίζει την δημογραφία ως την «Φυσική και κοινωνική ιστορία του ανθρώπινου γένους» υπό ευρεία μεν έννοια, υπό στενή δε έννοια την ορίζει ως την μαθηματική μελέτη του πληθυσμού οι γενικές κινήσεις αυτών, οι φυσικές, πολιτικές και ηθικές συνθήκες διαβιώσεώς τους.

Η δημογραφία με την σύγχρονη της μορφή δεν περιορίζεται μόνο στην ποσοτική και ποιοτική σύνθεση του πληθυσμού π.χ. Αριθμός κατοίκων, φύλο, ηλικία αυτών, γεννήσεις, γάμους κ.τ.λ. αλλά προχωράει ακόμα πιο πέρα και αναζητάει τα αίτια, τους νόμους και τις συνέπειες των πληθυσμιακών μεταβολών.

Τα αποτελέσματα των μελετών αυτών είναι ζωτικής σημασίας γιατί επιτρέπουν στις δημόσιες γενικά αρχές να ακολουθήσουν μια σωστή πληθυσμιακή πολιτική σε συνδυασμό πάντα με την οικονομική, δημοσιονομική, εργατική και κοινωνική πολιτική, τα μέτρα ασφαλείας, δικαιοσύνης, εθνικής άμυνας, γεωργίας και εκπαιδεύσεως.

Το χαρακτηριστικό γνώρισμα αυτής της επιστήμης λοιπόν είναι ότι δεν ασχολείται μόνο με το παρελθόν και το παρόν αλλά ενδιαφέρεται περισσότερο από τις άλλες επιστήμες για τις μελλοντικές εξελίξεις.

Άλλωστε και η άποψη που επικράτησε το 1965 στο Βελιγράδι στην παγκόσμια συνδιάσκεψη για τον πληθυσμό ήταν η εξής: «Η δημογραφία είναι στην ουσία κάτι πολύ περισσότερο από μία τυπική μέθοδος εξακριβώσεως των πληθυσμιακών εξελίξεων».

Ανάλυση όρων

Πριν ξεκινήσουμε την παρουσίαση των δημογραφικών δεδομένων πρέπει να διευκρινίσουμε τους όρους που θα χρησιμοποιήσουμε στην συνέχεια.

Σύμφωνα με την δημογραφική επιστήμη και την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία, οι διάφοροι όροι που χρησιμοποιούνται για την περιγραφή των δημογραφικών δεδομένων έχουν το εξής περιεχόμενο:

Γεννητικότητα:

Με τον όρο Γεννητικότητα εννοούμε τη διαδικασία της βιολογικής ανανέωσης του πληθυσμού και αναφέρεται στην συχνότητα των γεννήσεων ζώντων ατόμων σε έναν πληθυσμό κατά την διάρκεια κάποιας χρονικής περιόδου η οποία συνήθως είναι το έτος.

Δείκτης Γεννητικότητας:

Ο δείκτης γεννητικότητας εκφράζει την συχνότητα των γεννήσεων ζώντων ατόμων σε έναν πληθυσμό κατά την διάρκεια μιας χρονικής περιόδου. Ο δείκτης αυτός εκφράζει την αναλογία των γεννήσεων σε ένα σταθερό μέγεθος πληθυσμού (1000 κατοίκους) και προκύπτει αν διαιρέσουμε τον αριθμό των γεννήσεων ζώντων ατόμων σε μία χρονική περίοδο (ενός έτους) δια του πληθυσμού στην μέση του έτους και πολλαπλασιάσουμε το πηλίκο επί 1000.

$$\text{Δείκτης Γεννητικότητας} = \frac{\text{Γεννήσεις Ζώντων και νεκρών}}{\text{Συνολικός πληθυσμός στις 30 Ιουνίου}} \times 1000$$

Γονιμότητα:

Ο όρος αυτός έχει δύο έννοιες, μια βιολογική και μία δημογραφική έννοια. Βιολογικά η γονιμότητα είναι μία αναπαραγωγική ικανότητα, αυτό σημαίνει για τους άνδρες την ικανότητα να συλλάβουν, να κυοφορήσουν, και να γεννήσουν ένα ζώντανό παιδί.

Δημογραφικά, η γονιμότητα είναι η αναπαραγωγική δραστηριότητα του γυναικείου πληθυσμού ηλικίας από 15 έως 49 ετών.

Δείκτης Γονιμότητας:

Ο δείκτης με τον οποίο θα ασχοληθούμε εμείς είναι ο γενικός δείκτης, υπάρχουν και ειδικοί δείκτης και αυτό γιατί η γονιμότητα δεν είναι ίδια στις γυναίκες των διαφόρων ηλικιών.

$$\text{Δείκτης Γονιμότητας} = \frac{\text{Αριθμός γεννήσεων ζώντων}}{\text{Αριθμός γυναικών 15 - 49 ετών}} \times 1000$$

Θνησιμότητα:

Θνησιμότητα θεωρείται η διαδικασία της φυσιολογικής φθοράς του πληθυσμού, εκφράζει δηλαδή τη συχνότητα, με την οποία εμφανίζεται ο θάνατος σε ένα κοινωνικό σύνολο σε μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Ο ορισμός που αναφέραμε είναι ο γενικός ορισμός της θνησιμότητας, υπάρχουν και ειδικές θνησιμότητες που αναφέρονται σε ορισμένες κατηγορίες του πληθυσμού.

Δείκτης Γενικής Θνησιμότητας

Εκφράζει την αναλογία των θανάτων ενός έτους σε 1000 κατοίκους, δηλαδή ο δείκτης αυτός προκύπτει αν διαιρέσουμε το σύνολο των θανάτων του έτους με τον πληθυσμό της μέσης ημέρας του έτους και το πηλίκο το πολλαπλασιάσουμε επί 1000.

$$\text{Γενική θνησιμότητα} = \frac{\text{Θάνατοι του έτους}}{\text{Πληθυσμός την 30 Ιουνίου}} \times 1000$$

Βρεφική θνησιμότητα

Όταν λέμε βρεφική θνησιμότητα εννοούμε τους θανάτους των νεογέννητων που συμβαίνουν στην διάρκεια του πρώτου έτους της ηλικίας τους, δηλαδή κατά την διάρκεια της ηλικίας 0.

Δείκτης βρεφικής θνησιμότητας:

Για να μετρήσουμε τη βρεφική θνησιμότητα, χρησιμοποιούμε το δείκτη που δίνεται από το λόγο που έχει ως αριθμητή τον αριθμό των νεογέννητων που έχουν πεθάνει πριν συμπληρώσουν το πρώτο έτος της ηλικίας τους και ως παρονομαστή χρησιμοποιούμε τις γεννήσεις ζώντων κατά την ίδια περίοδο. Ο δείκτης της βρεφικής θνησιμότητας εκφράζεται συνήθως επί 1000 γεννήσεις ζώντων.

$$\text{Βρεφική θνησιμότητα} = \frac{\text{Θάνατοι παιδιών κάτω του έτους}}{\text{Γεννήσεις ζώντων εντός του έτους}} \times 1000$$

Η φυσική αύξηση του πληθυσμού

Ως φυσική αύξηση του πληθυσμού εννοούμε την υπεροχή των γεννήσεων έναντι των θανάτων κατά την διάρκεια ενός έτους συνήθως, και προκύπτει όταν αφαιρέσουμε τους θανάτους από το σύνολο των γεννήσεων του έτους.

Η πραγματική αύξηση του πληθυσμού

Ως πραγματική αύξηση του πληθυσμού εννοούμε το νούμερο που προκύπτει αν από τον αριθμό των γεννήσεων αφαιρέσουμε τον αριθμό των θανάτων καθώς και των μεταναστών και προσθέσουμε τον αριθμό των παλιννοστούντων και τον αριθμό της εισόδου μεταναστών σε μία χρονική περίοδο.

Οικισμός

Ως οικισμός θεωρείται το σύνολο των γειτονικών οικοδομών που περιλαμβάνει δέκα τουλάχιστον κατοικίες ιδιωτικών νοικοκυριών ή μια κατοικία που μπορεί να κατοικούν πενήντα τουλάχιστον άτομα.

Αστικός πληθυσμός

Ως αστικός πληθυσμός χαρακτηρίζεται ο πληθυσμός των δήμων και κοινοτήτων των οποίων ο πολυπληθέστερος οικισμός αριθμεί 10.000 κατοίκους και άνω.

Ημιαστικός πληθυσμός

Ως ημιαστικός πληθυσμός χαρακτηρίζεται ο πληθυσμός των δήμων και κοινοτήτων εκείνων που ο πολυπληθέστερος οικισμός τους αριθμεί από 2.000 έως 9.999 άτομα.

Αγροτικός πληθυσμός

Στον αγροτικό πληθυσμό περιλαμβάνονται δήμοι και κοινότητες των οποίων ο πολυπληθέστερος οικισμός αριθμεί μέχρι 1.999 κατοίκους.

Δημογραφική γήρανση

Με τον όρο αυτό χαρακτηρίζουμε την αναλογία των ηλικιωμένων πάνω από 60 με 65 ετών στο σύνολο του πληθυσμού.

Μετανάστευση

Ως μετανάστευση θεωρούμε την προσωρινή ή μόνιμη μεταβολή του τόπου μόνιμης διαμονής ενός ατόμου ή συνόλου ατόμων.

Εσωτερική μετανάστευση

Εσωτερική μετανάστευση είναι η κίνηση του πληθυσμού από έναν οικισμό σε άλλον πάντα όμως στην ίδια χώρα.

Εξωτερική μετανάστευση

Είναι η κίνηση του πληθυσμού από ένα κράτος σε άλλο.

Αντικατάσταση γενεών

Είναι όταν υπάρχει τέτοιο επίπεδο γονιμότητας στα πλαίσια του οποίου επιτυγχάνεται καθαρή αναπαραγωγή ίση με 100%. Τότε ο αριθμός των γυναικών στην γενιά των παιδιών, αφού υπολογίσουμε και την θνησιμότητα, είναι ίσος με τον αριθμό των γυναικών στη γενιά των γονέων.

2. ΤΟ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Στον 20^ο αιώνα τρία πράγματα είναι σημαντικά: δύο παγκόσμιοι πόλεμοι, η τεχνολογική επανάσταση και η κοινωνική κρίση. Κύρια αιτία της κοινωνικής κρίσης θεωρείται η κρίση που περνά η οικογένεια. Έχει ως συνέπεια την μείωση των γάμων και τη μείωση των παιδιών, που γεννιούνται από αυτούς. Έτσι παρατηρείται το πρόβλημα της υπογεννητικότητας.

Το δημογραφικό πρόβλημα είναι αυτό που προσδιορίζει το μέλλον ενός λαού, την ανάπτυξή του σε όλους τους τομείς, κοινωνική, πολιτική, οικονομική και το αντίθετο. Ένας ορισμός που μπορεί να δοθεί στο δημογραφικό πρόβλημα, είναι το πρόβλημα που δημιουργείται σε μια χώρα από την αύξηση ή μείωση του πληθυσμού της. Το πρόβλημα αυτό εκδηλώνεται με δύο όψεις: τον υπέρ-πληθυσμό και τον υπό-πληθυσμό.

Ο υπερπληθυσμός οφείλεται στην υπέρμετρη αύξηση του πληθυσμού μιας χώρας που μπορεί να οφείλεται είτε στην αυξημένη γεννητικότητα των ατόμων (υπέρ-γεννητικότητα) είτε στην αυξημένη εισροή ατόμων από το εξωτερικό (μεταναστών και παλιννοστούντων).

Όσον αφορά τον υπό-πληθυσμό οφείλεται στην υπέρμετρη μείωση του πληθυσμού μιας χώρας. Η μείωση αυτή μπορεί να οφείλεται στη μειωμένη γεννητικότητα των ατόμων και στην αυξημένη μεταναστευτική κίνηση των ατόμων προς το εξωτερικό (εξωτερική μετανάστευση).

Σύμφωνα με τα στατιστικά δεδομένα ο υπερπληθυσμός παρουσιάζεται στις υποανάπτυκτες χώρες (τρίτος κόσμος) και ο υποπληθυσμός στις ανεπτυγμένες χώρες.

Στις υποανάπτυκτες χώρες, ενώ ο δείκτης θνησιμότητας παρουσιάζει μία συνεχή πτώση, ο δείκτης της γεννητικότητας αντίθετα βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα με αποτέλεσμα ο δείκτης φυσικής αύξησης του πληθυσμού να παρουσιάζει μια ραγδαία αύξηση. Έτσι οι υποανάπτυκτες χώρες έχουν να αντιμετωπίσουν το σοβαρό πρόβλημα του υπερπληθυσμού, αναγκάζονται να διαθέτουν το μικρό κατά κεφαλήν εισόδημά τους για τη διατροφή του πληθυσμού που συνέχεια αυξάνεται. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τη μη οικονομική ανάπτυξή τους ή έστω τη διατήρησή του σ' ένα ικανοποιητικό επίπεδο. Έτσι οδηγούνται στο φαύλο κύκλο της πενίας. Σύμφωνα με το φαύλο κύκλο οι φτωχοί λαοί δεν έχουν πλεόνασμα κεφαλαίων για τη διενέργεια επενδύσεων. Έτσι οδηγούνται ξανά στην πενία σε συνδυασμό με την αύξηση του πληθυσμού της.

Στις ανεπτυγμένες χώρες, σε αντίθεση με τις υποανάπτυκτες, ο δείκτης γονιμότητας και θνησιμότητας των ατόμων βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα με αποτέλεσμα ο δείκτης φυσικής αύξησης του πληθυσμού να είναι μικρός. Στην Ελλάδα παρουσιάζεται το πρόβλημα της υπογεννητικότητας. Εξετάζοντας τα στατιστικά δεδομένα στη χώρα μας ο ρυθμός των γεννήσεων παρουσιάζει μία πτώση που αρχίζει μετά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο και τον εμφύλιο επίσης. Ο δείκτης γονιμότητας μειώθηκε από 2,48 παιδιά ανά γυναίκα που ήταν το '61, σε 2,2 παιδιά το '70 και σε 2,1 το '90. Από το '91 και μετά παρατηρείται ακόμα μία πτώση σε 1,6 παιδιά ανά γυναίκα.

Οι γεννήσεις στη χώρα μας μειώθηκαν από 148.000 το '80 σε 112.000 το '86. Δηλαδή 36.000 γεννήσεις λιγότερο μέσα σε έξι χρόνια.

Εκτός από αυτό όμως παρατηρείται και το πρόβλημα της γήρανσης. Δηλαδή αύξηση της αναλογίας των ηλικιωμένων ατόμων από 65 ετών και πάνω.

Παράλληλα ξέρουμε πολύ καλά, το φαινόμενο του γιγαντισμού της πρωτεύουσας ή ίσως ακόμα και των δύο πρωτευουσών σε βάρος της υπαίθρου. Επίσης έχει μεταβληθεί η κλίμακα των ηλικιών, πράγμα το οποίο ίσως είναι ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα, τα οποία πρέπει να μελετηθούν.

Είναι γνωστό σε όλους ότι η τροφοδότητρια του αστικού κέντρου επαρχία, ότι τα νησιά που αποτελούντο σφριγηλότερο, δυναμικότερο στοιχείο στη ζωντάνια της χώρας μας έχουν ήδη ερημώσει, έχουν αποζημιωθεί. Αυτό αναμφισβήτητα αποτελεί ένα κακό οιωνό, ένα ζοφερό προάγγελμα για την υπόσταση του Έθνους.

Η Ελλάδα ακολουθεί μεταπολεμικά με ταχύ ρυθμό το δημογραφικό ολίσθημα της Ευρώπης, παρά τη χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητά της, περιορίζοντας την αναπαραγωγή του πληθυσμού και αυξάνοντας τη γεροντική της σύνθεση, σε αντίθεση προς την Τουρκία και τις γειτονικές Ισλαμικές χώρες της νοτιοανατολικής Μεσογείου.

Κάτω από την πολιτικοοικονομική διαμάχη ανάμεσα στις Ευρωπαϊκές χώρες Ανατολής – Δύσης, το βραδύ εκσυγχρονισμό της Ελληνικής Οικονομίας, τις δυσχέρειες ταχείας ανόδου του γενικού και του τεχνικοεπιστημονικού μορφωτικού επιπέδου, τη σπατάλη των δημογραφικών δυνάμεων με την οποία είναι συνοφασμένη η μαζική μεταπολεμική μετανάστευση, η άνιση αστικοποίηση, η αύξηση των αμβλώσεων, η αντισύλληψη, η ερήμωση της υπαίθρου και τελικά η έντονη δημογραφική γήρανση κατά τα τελευταία χρόνια, δημιουργείται μια εξαιρετικά ευαίσθητη γεωπολιτική θέση της Ελλάδας, ασυμβίβαστη με την ποσοτική και ποιοτική υπόστασή της ανάμεσα στις δύο αυτές συμπληγάδες: την καταρρέουσα πληθυσμιακή Ευρώπη και τον επεκτεινόμενο αραβομουσουλμανικό δημογραφικό δυναμισμό.

3. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Δημογραφικά στοιχεία σχετικά με την γεννητικότητα

Ο συντελεστής γεννητικότητας κατά την μεταπολεμική περίοδο, η οποία άρχισε για την Ελλάδα από το 1950 σχεδόν, βρέθηκε να είναι στο επίπεδο των 19 ή 20 γεννήσεων στους 1000 κατοίκους, στην πρώτη μεταπολεμική δεκαετία, μειώθηκε στο 18 στη δεύτερη, στο 16 στην τρίτη μεταπολεμική δεκαετία, στην τέταρτη δεκαετία του 1980 έπεσε γρήγορα στο επίπεδο των 12 και, τέλος, στην τρέχουσα περίοδο πλησίασε το επίπεδο των 10 γεννήσεων στους 1000 κατοίκους.

Καλύτερη μέτρηση του φαινομένου γίνεται με το συντελεστή ολικής γονιμότητας, ο οποίος μας δίνει για κάθε έτος το μέσο αριθμό παιδιών ανά γυναίκα, οι οποίες προέρχονται από διάφορες γενιές. Ο συντελεστής αυτός για μία τριαντακονταετία, από το 1960 που έχουμε μετρήσεις μέχρι το 1990, κρατήθηκε, με μικρές διακυμάνσεις, πάνω από το επίπεδο αναπλήρωσης των γενεών, κάπου στα 2,2

έως 2,3 παιδιά ανά γυναίκα ή , με άλλα λόγια, 2.300 παιδιά στις 1.000 γυναίκες. Το επίπεδο αναπλήρωσης των γενεών, σύμφωνα με τις μετρήσεις που έχουν γίνει, κυμαίνεται στα 2,1 παιδιά ανά γυναίκα. Αυτό σημαίνει ότι για να επιτευχθεί η αναπλήρωση των γενεών, για να μπορέσουν οι 1.000 μητέρες της παρούσας γενιάς να αναπληρωθούν από 1.000 μητέρες στην επόμενη γενιά, θα πρέπει να έχουμε αυτή τη σχέση, δηλαδή κάθε γυναίκα να φέρει στον κόσμο κατά μέσο όρο 2,1 παιδιά σε όλη την αναπαραγωγική της ηλικία. Η από το 1981 και ύστερα περίοδος χαρακτηρίζεται από την πτώση του συντελεστή μετρήσεως της γονιμότητας κάτω από το επίπεδο αναπλήρωσης των γενεών, φτάνοντας στα 1,87 κατά γυναίκα το 1985 και σε ακόμα χαμηλότερα επίπεδα στα 1,45 μέχρι το 1990.

Παρατηρείται επίσης, ότι, κατά την μεταπολεμική περίοδο η αναλογία των εγγάμων, σταθμισμένη όμως με την γονιμότητα στις αναπαραγωγικές ηλικίες, αυξάνει, ενώ αντίθετα η έγγαμη γονιμότητα παρουσιάζει μία συνεχή μείωση. Οι δύο αυτές τάσεις έδιναν ως σύνθετο αποτέλεσμα ένα σχεδόν σταθερό επίπεδο γονιμότητας. Ανήκει όμως πια στο παρελθόν η περίοδος κατά την οποία η αναλογία των εγγάμων και η αναλογία της έγγαμης γονιμότητας έδιναν γινόμενο σχεδόν σταθερό. Βρισκόμαστε πια στην τρέχουσα περίοδο, κατά την οποία μειώθηκε περισσότερο η έγγαμη γονιμότητα, η δε αναλογία των εγγάμων, όχι μόνο δεν αυξήθηκε, αλλά παρουσίασε τάση μείωσης, οπότε ο δείκτης του γενικού επιπέδου της γονιμότητας έπεσε κάτω από το επίπεδο αναπλήρωσης των γενεών.

Σημαντική ως εκ τούτου είναι και η μείωση που παρατηρείται στον αριθμό των πολύτεκνων οικογενειών. Οι δυσμενείς δημογραφικές εξελίξεις στη μεταπολεμική Ελλάδα είχαν άμεσες και σοβαρότατες επιπτώσεις στην δημιουργία νέων πολύτεκνων οικογενειών. Η μείωση του αριθμού των πολύτεκνων οικογενειών είχε πάλι σαν συνέπεια την επίταση της δημογραφικής κρίσης.

Ο αριθμός των πολύτεκνων οικογενειών (5 παιδιά και άνω) το 1938 ανέρχεται σε 165.000, το 1940 σε 130.000, το 1946 σε 176.000, το 1950 σε 95.000, το 1960 σε 75.000, το 1970 σε 43.000, το 1976 σε 20.000, το 1978 σε 18.000, το 1979 σε 16.000. Το 1979, αλλάζοντας η νομοθεσία περί πολυτέκνων και αναγνωρίζοντας πολύτεκνους όσους έχουν 4+ παιδιά, προστέθηκαν άλλες 50.000 πολύτεκνες οικογένειες.

Το 1984 έχουμε 40.000 οικογένειες πολύτεκνες με 4 παιδιά και 5.000 με πέντε παιδιά. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά, έχουμε μία συνεχή μείωση του αριθμού των πολυτέκνων από το 1938 μέχρι σήμερα.

Μέσα και αίτια μείωσης των γεννήσεων

Το δικαίωμα των ζευγαριών και των γυναικών να καθορίζουν ελεύθερα και υπεύθυνα τον αριθμό και τη χρονική κλιμάκωση των παιδιών που επιθυμούν να φέρουν στον κόσμο και τα δικαιώματα αντισύλληψης, άμβλωσης και στειρώσης, που αποτελούν τα μέσα, με τα οποία γίνεται δυνατή η μη γέννηση όσων παιδιών δεν είναι επιθυμητά, έχουν αναγνωριστεί και διατυπωθεί από διεθνείς διακηρύξεις, αποφάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης και νόμους των περισσότερων κρατών της Ευρώπης. Έτσι και στην Ελλάδα με τον Νόμο 1038/1980 «για τον οικογενειακό προγραμματισμό» ορίστηκε ότι το κράτος μεριμνά για την τεχνητή διακοπή της εγκυμοσύνης και την προστασία της υγείας της γυναίκας» ορίστηκε ότι δεν είναι άδικη πράξη η τεχνητή διακοπή της εγκυμοσύνης εφόσον συντρέχουν ορισμένες προϋποθέσεις. Επομένως δεν είναι η πρόοδος στην τεχνική της αντισύλληψης ή η νομιμοποίηση των αμβλώσεων που ευθύνονται για τη μείωση των γεννήσεων. Είναι ανάγκη να αναλυθούν τα αίτια που είναι δημογραφικά, κοινωνικά και οικονομικά και να προταθούν μέτρα όχι εξαναγκαστικού χαρακτήρα που να υποχρεώνουν τα ζευγάρια και τις γυναίκες που δεν επιθυμούν να αποκτήσουν παιδιά, αλλά μέτρα οικονομικού και κοινωνικού χαρακτήρα που να βοηθήσουν τις οικογένειες που επιθυμούν να αποκτήσουν παιδιά. Όπως αποδείχθηκε από έρευνες το ιδανικό μέγεθος της οικογένειας είναι μεγαλύτερο από το πραγματοποιούμενο και αυτό σημαίνει ότι υπάρχουν περιθώρια για κάποια αύξηση της γεννητικότητας.

Τα αίτια μείωσης των γεννήσεων.

Η εξέλιξη του κοινωνικού οικονομικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος στις ανεπτυγμένες χώρες από τα μέσα της δεκαετίας του 1960 επηρέασε αρνητικά τη γονιμότητα. Ορισμένοι παράγοντες μείωσης των γεννήσεων είναι κοινοί σε όλες τις χώρες, αλλά αφορούν μόνο μερικές. Παρατηρείται διαφοροποίηση των παραγόντων που παίζουν πρωταρχικό ρόλο με την πάροδο του χρόνου.

Έρευνες που έγιναν στο εξωτερικό και την Ελλάδα υπογράμμισαν τις διαφορές στη γονιμότητα που υπάρχουν σε κάθε χώρα ανάλογα με τις περιοχές (αστικές-αγροτικές) την κοινωνική, οικονομική και επαγγελματική κατάσταση των ζευγαριών ή της γυναίκας. Ακόμα και οι ψυχολογικοί παράγοντες παίζουν κάποιο ρόλο όχι όμως σημαντικό. Βασικό ερώτημα παραμένει ο βαθμός αλληλεπίδρασης των διαφόρων παραγόντων που προσδιορίζουν την γονιμότητα.

A. Οι δημογραφικοί παράγοντες

Τρεις καθαρά δημογραφικοί παράγοντες συνέβαλαν στην μεταπολεμική περίοδο στη μείωση της γονιμότητας στην Ελλάδα:

α) Η μείωση της βρεφικής θνησιμότητας, ιδιαίτερα αισθητή μετά το 1980. Δεν είναι πια απαραίτητο να αποκτήσουν οι γονείς πολλά παιδιά για να επιβιώσουν 2 ή 3 απ' αυτά όπως συνέβαινε στο παρελθόν.

β) Η μετανάστευση προς το εξωτερικό γιατί απομακρύνονται οι σύζυγοι και χάνονται για τον τόπο άτομα των αναπαραγωγικών ηλικιών. Η παλιννόστηση δεν επέδρασε θετικά γιατί οι γυναίκες που επέστρεψαν είχαν ξεπεράσει την κατεξοχήν αναπαραγωγική ηλικία και είχαν επηρεαστεί από την ξένη νοοτροπία σχετικά με το μέγεθος της οικογένειας. Αλλά και η εσωτερική μετανάστευση συντέλεσε στην μείωση της γονιμότητας. Στην Ελλάδα οι πολυμελείς οικογένειες ήταν κυρίως αγροτικές. Από τα μέσα της δεκαετίας του '50 πολλοί νέοι αγρότες μετακινήθηκαν στις πόλεις επομένως η μείωση της γονιμότητας στις αγροτικές περιοχές οφείλεται στην ελάττωση του πληθυσμού της αναπαραγωγικής ηλικίας. Οι αγρότες που εγκαταστάθηκαν στις πόλεις υιοθέτησαν το μικρό μέγεθος της οικογένειας που ισχύει σ' αυτές, αλλά όπως αποδείχθηκε από την έρευνα του ΕΚΚΕ παρουσιάζουν κάπως μεγαλύτερη γονιμότητα.

γ) Η μείωση και η γήρανση του αναπαραγωγικού πληθυσμού το ποσοστό των γυναικών 20-34 ετών από τις οποίες προέρχεται το μεγαλύτερο μέρος των γεννήσεων μειώθηκε από 48,1% σε 20,3%.

Δύο δημο-οικονομικοί παράγοντες συνέβαλαν επίσης στη μείωση της γονιμότητας: α) Η ελάττωση της γαμηλιότητας παίζει σημαντικό ρόλο γιατί έχει διαπιστωθεί από επιστημονική μελέτη ότι στις 100 Ελληνίδες τεκνοποιούν τον πρώτο χρόνο του γάμου τους και απ' αυτές οι 34 είχαν συλλάβει πριν από την τέλεσή του. β) Η αύξηση της διαζυγιότητας.

B. Οι κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες.

α) Η οικονομική ανάπτυξη

Από έρευνες στο εξωτερικό και στην Ελλάδα έχει αποδειχθεί ότι όσο υψηλότερο είναι το εισόδημα μιας χώρας τόσο χαμηλότερο είναι το επίπεδο γονιμότητας και ότι οι γεννήσεις μειώνονται καθώς αυξάνεται το επίπεδο ευημερίας. Η αύξηση του εισοδήματος των νοικοκυριών επηρεάζει τις προτιμήσεις και τις αξίες σε τέτοιο βαθμό ώστε να περιορίζει τον αριθμό παιδιών. Πολλοί γονείς προτιμούν ν' αλλάξουν αυτοκίνητο ή επίπλωση παρά ν' αποκτήσουν ένα ακόμα παιδί.

β) Η οικονομική κρίση και η επακόλουθη ανεργία.

Στις αρχές της δεκαετίας του '80 παρατηρείται σε όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες αποσυσσώρευση, αποεπένδυση, αποβιομηχάνιση που είναι ιδιαίτερα έντονες στις χώρες της Νότιας Ευρώπης και εκδηλώνονται με πτωχεύσεις, παραοικονομία και ανεργία. Οι φιλοδοξίες για την απόκτηση περισσότερων αγαθών που βασίζονται στα έτη της ευημερίας δεν μπορούν πια να ικανοποιηθούν ή για την ικανοποίησή τους χρειάζεται να εργάζεται και η γυναίκα. Η ανεργία έχει πάρει διαστάσεις σε όλες τις χώρες της Ευρώπης και στην Ελλάδα. Η ανεργία των νέων αποτελεί αιτία περιορισμού της γαμηλιότητας και της γεννητικότητας. Οι νέοι άνεργοι άνδρες (40% της ομάδας ηλικιών 25-29 ετών) δεν αποφασίζουν να παντρευτούν και να αποκτήσουν παιδιά και ακόμα περισσότερο δεν το αποφασίζουν εκείνοι που έμειναν άνεργοι γιατί έχασαν την δουλειά τους. Αλλά και η ανεργία των νέων γυναικών αποτελεί αιτία περιορισμού της γονιμότητας, διότι πολλές εργάζονται για να καλύψουν βασικές ανάγκες, και όπως έδειξε η έρευνα του ΕΚΚΕ οι γυναίκες που εργάζονται για να καλύψουν κάποια βασική ανάγκη έχουν υψηλότερη γεννητικότητα, απ' όσες εργάζονται για να έχουν συμπληρωματικό εισόδημα, κοινωνικές σχέσεις ή από ενδιαφέρον για την εργασία τους.

γ) Η επαγγελματική απασχόληση της γυναίκας

Δεν είναι σωστό ν' αποδίδεται η μείωση της γονιμότητας μόνο στην επαγγελματική απασχόληση της γυναίκας. Η μείωση των γεννήσεων δεν οφείλεται μόνο σ' έναν παράγοντα αλλά σε πολλούς και μερικοί από αυτούς δεν είναι ανατρέψιμοι. Στις αγροτικές περιοχές, όπου η γυναίκα συμμετέχει στην οικονομική δραστηριότητα με καθημερινή απασχόληση στα χωράφια και στο στάβλο 11-12 ώρες, οι γονείς αποκτούσαν άλλοτε πολλά παιδιά για να βοηθηθούν στις αγροτικές εργασίες και να τους φροντίζουν στα γεράματά τους αλλά και γιατί η γυναίκα εργαζόταν κοντά στο σπίτι της και πρόσεχε τα παιδιά της ή και η εκτεταμένη οικογένεια συμμετείχε στη φύλαξη και ανατροφή των παιδιών.

Στις αστικές περιοχές, όπου οι εργαζόμενες σε εργοστάσια, καταστήματα ή γραφεία ασχολούνται επιπλέον με το μαγείρεμα, το καθάρισμα, το συγύρισμα του σπιτιού, την ανατροφή των παιδιών, τη φροντίδα των ηλικιωμένων, τα ψώνια κ.λ.π. με αποτέλεσμα να έχουν εργάσιμη εβδομάδα 80 ωρών, διπλάσια δηλαδή από εκείνη των αντρών, η επαγγελματική απασχόληση της γυναίκας έχει την τάση να περιορίζει τη γονιμότητα. Η εργαζόμενη μητέρα χωρίς την ουσιαστική βοήθεια του πατέρα ή των κοινωνικών υπηρεσιών που θα αναλάμβαναν τη σωστή φροντίδα των βρεφών και

νηπίων βρίσκεται μπροστά σε δύο επιλογές. Η να εγκαταλείψει την εργασία της με συνέπεια τη μείωση του οικογενειακού εισοδήματος και ενδεχομένως με δυσάρεστες επιπτώσεις στον ψυχικό της κόσμο και την οικογενειακή ατμόσφαιρα. Η να εξακολουθήσει να εργάζεται φέροντας μόνη το βάρος ανατροφής των παιδιών, κάνοντας όλες τις δουλειές και φροντίζοντας τους ηλικιωμένους. Εξαντλημένη από την υπεραπασχόληση μέσα και έξω από το σπίτι, βλέπει τη δουλειά της σαν αναγκαίο κακό και η ανατροφή των παιδιών της, της δημιουργεί τύψεις γιατί δεν μπορεί να αφοσιωθεί απερίσπαστη σ' αυτά.

δ) Η ανεπαρκής προστασία της μητρότητας και της παιδικής ηλικίας.

Αν και στη χώρα μας η μητρότητα και η παιδική ηλικία προστατεύονται από το Σύνταγμα και τους Νόμους και τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει σημαντικά βήματα, το πρόβλημα είναι μέχρι ποιου σημείου τα άρθρα του Συντάγματος, των Νόμων και των Διεθνών συμβάσεων εφαρμόζονται. Εξ άλλου στην πράξη οι εργαζόμενες μητέρες διακρίνονται σε τέσσερις κατηγορίες:

Οι εργαζόμενες στο Ελληνικό Δημόσιο, σε Δημόσιους Οργανισμούς, Τράπεζες κ.λ.π., των οποίων τα δικαιώματα δεν αμφισβητούνται και περιλαμβάνουν άδεια με πλήρεις αποδοχές δύο μήνες πριν και δύο μήνες μετά τον τοκετό, μειωμένο ωράριο, γονική άδεια ανατροφής κ.λ.π.

Οι απασχολούμενες ως υπάλληλοι ή εργατρίες σε ιδιωτικές επιχειρήσεις που δικαιούνται από το Ι.Κ.Α. μαιευτική περίθαλψη, βοήθημα τοκετού, επίδομα μητρότητας, άδεια απουσίας για παρακολούθηση σχολικής δραστηριότητας (μόνο αν η επιχείρηση απασχολεί 100 άτομα), μειωμένο ωράριο αν έχουν παιδιά με σωματική ή πνευματική αναπηρία (μόνο αν η επιχείρηση απασχολεί 50 άτομα, με αποτέλεσμα να μη δικαιούνται τις εν λόγω άδειες οι περισσότερες εργαζόμενες στον ιδιωτικό τομέα μητέρες). Εξ άλλου αν και η νομοθεσία απαγορεύει την απόλυση εγκύου μητέρας ή της γυναίκας που βρίσκεται σε λοχεία, η γυναίκα που περιμένει ή μόλις απέκτησε παιδί θεωρείται από τον εργοδότη κακή εργαζόμενη και της καταλογίζει μειωμένη απόδοση. Έτσι είναι συνηθισμένη η περίπτωση γυναικών που κρύβουν την εγκυμοσύνη τους και υπάρχουν γυναίκες που κρύβουν από τον εργοδότη τους ότι είναι μητέρες.

Οι ανασφάλιστες, εκείνες που δεν έχουν συμπληρώσει τα απαιτούμενα ένσημα για να ζητήσουν επίδομα μητρότητας από τον ασφαλιστικό φορέα τους και

όσες εργάζονται στην παραοικονομία, οι οποίες μόνο με μία υπουργική απόφαση του 1984 έχουν δικαίωμα να πάρουν το επίδομα μητρότητας 20.000 δρχ.

Οι αγρότισσες που μέχρι πρόσφατα δεν είχαν ούτε άδεια, ούτε επίδομα και μερικές φορές ούτε γιατρό στη γέννα. Από το 1985 τους χορηγείται επίδομα κυοφορίας και λοχείας.

Οι βρεφονηπιακοί και τα νηπιαγωγεία, παρά την αύξηση που σημειώθηκε τα τελευταία χρόνια, δεν είναι επαρκή για να καλύψουν τις υπάρχουσες ανάγκες. Τα οικογενειακά επιδόματα είναι πενιχρά και δεν συνθέτουν κίνητρο αύξησης της γεννητικότητας. οι φορολογικές ελαφρύνσεις είναι ανεπαρκείς. Το σημερινό φορολογικό μεγάλων οικογενειών. Τα ευεργετήματα που παρέχονται στις μεγάλες οικογένειες, που μερικά είναι αξιόλογα, δεν αποτελούν εξ άλλου ικανοποιητική προστασία που να ενισχύει ουσιαστικά κίνητρο για την απόκτηση παιδιών.

ε) Το κόστος ανατροφής του παιδιού.

Όπως προκύπτει από μελέτες και έρευνες επιστημονικές και δημοσιογραφικές που έγιναν στο εξωτερικό και στην Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια σημειώθηκε ταχεία άνοδος των άμεσων και κυρίως των έμμεσων δαπανών για το παιδί. Έχουν αυξηθεί σημαντικά οι δαπάνες για τρόφιμα, ρουχισμό, εκπαίδευση, φύλαξη του παιδιού και προπαντός οι έμμεσες δαπάνες που είναι δύσκολο να εκτιμηθούν. Η αύξηση του κόστους ανατροφής των παιδιών σε συνδυασμό με τη μείωση του πραγματικού εισοδήματος των εργαζομένων και ιδιαίτερα των μισθωτών από τον πληθωρισμό και από την ουσιαστικά αμετάβλητη φορολογική κλίματα επηρεάζει σημαντικά τις αποφάσεις των ζευγαριών για την απόκτηση όχι μόνο του τρίτου παιδιού αλλά και του δεύτερου και καμιά φορά και του πρώτου.

στ) Η κατοικία και το περιβάλλον.

Οι συνθήκες κατοικίας στις αστικές περιοχές αποτελεί εμπόδιο για την απόκτηση πολλών παιδιών γιατί ανάμεσα στα άλλα ο ερχομός των παιδιών δημιουργεί πρόσθετες ανάγκες χώρου. Οι περισσότερες πολυκατοικίες και γειτονιές δεν διαθέτουν χώρο για να παίζουν τα παιδιά, τα διαμερίσματα των πολυκατοικιών διαθέτουν χώρους ακατάλληλους για τη δημιουργία μεγάλης οικογένειας, το κόστος κατασκευής και αγοράς κατοικίας έχει γίνει απαγορευτικό για τα μικρά και τα μεσαία εισοδήματα, υπάρχει στενότητα προσφοράς κατοικιών με ακριβό ενοίκιο, λείπουν οι χώροι ψυχαγωγίας, άθλησης για τα παιδιά (παιδικές χαρές, γυμναστήρια, γήπεδα

κ.λ.π.), εξάλλου οι ιδιοκτήτες αρνούνται να νοικιάζουν τα διαμερίσματά τους σε οικογένειες με μικρά και ιδιαίτερα με πολλά μικρά παιδιά.

Γ. Οι ψυχολογικοί παράγοντες.

Έρευνες που έγιναν στο εξωτερικό εξέτασαν τα ψυχολογικά κίνητρα απόκτησης παιδιών και κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι ψυχολογικοί παράγοντες παίζουν κάποιο μικρό ρόλο στη μείωση των γεννήσεων. Αναμένοντας τ' αποτελέσματα της έρευνας του ΕΚΚΕ, θα περιοριστούμε σε μερικές γενικές διαπιστώσεις. Οι νέες γενεές ενηλίκων είναι περισσότερο ευαίσθητες για την ευθύνη που έχουν ως γονείς απέναντι στα παιδιά τους, ορισμένοι νέοι λιγότερο σίγουροι για τον εαυτό τους, άλλοι φοβούνται τον κόσμο του μέλλοντος έχοντας την πεποίθηση ότι τα παιδιά που θα γεννηθούν θα ζήσουν σ' έναν κόσμο γεμάτο αγωνία, άλλοι εκφράζουν ανησυχίες για τη βιομηχανική και αστική ρύπανση και γι' άλλες οικολογικές διαταραχές, άλλοι είναι επηρεασμένοι από τη δημογραφική έκρηξη στον τρίτο κόσμο. Ο φόβος ενός πυρηνικού πολέμου ή πυρηνικών ατυχημάτων επηρεάζει νέα ζευγάρια στην απόφασή τους για την απόκτηση παιδιών.

Επιπτώσεις.

Οι συνέπειες που προκύπτουν από τη μείωση της γεννητικότητας έχουν ποσοτικό και ποιοτικό χαρακτήρα.

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες τα ποσοστά της μέσης ετήσιας φυσικής αύξησης του πληθυσμού μειώνονται διαρκώς με αποτέλεσμα να έχουν φτάσει το 0,7% , κατά την δεκαετία 1981-'91.

Σύμφωνα με υπολογισμούς της ΕΣΥΕ, και με την υπόθεση ότι η μεταναστευτική κίνηση θα σταματήσει εντελώς, ενώ η γεννητικότητα και θνησιμότητα θα ακολουθούν τις σημερινές τάσεις, ο πληθυσμός της χώρας το 2.000 θα έχει φτάσει στα 10.2 εκ., με πιθανή, μελλοντική μείωσή του. Τα δύο παιδιά που αποκτά σήμερα κατά μέσο όρο η ελληνική οικογένεια δεν εξασφαλίζουν, όπως ήδη αναφέρθηκε, την αναπαραγωγή του ελληνικού πληθυσμού. Εκτός όμως από τις καθαρά ποσοτικές συνέπειες του φαινομένου, ίσως ακόμη μεγαλύτερη σπουδαιότητα παρουσιάζουν οι ποιοτικές συνέπειες, δεδομένου ότι η διάρθρωση του πληθυσμού κατά ομάδες ηλικιών επηρεάζεται σημαντικά από την μείωση της γεννητικότητας. Έτσι οι ομάδες ηλικιών 0-14 και 15-64 ετών μειώνονται αναλογικά, ενώ αυξάνεται η

ομάδα 65 ετών και άνω, οδηγώντας σε γήρανση του πληθυσμού με όλες τις κοινωνικοοικονομικές της επιπτώσεις.

Η αποδυνάμωση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού και δυσανάλογη αύξηση των οικονομικών βαρών για τις νεότερες ομάδες ηλικιών αποτελεί άμεση συνέπεια της γήρανσης αυτής. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι ο δείκτης εξάρτησης για τα άτομα τρίτης ηλικίας έχει αυξηθεί από 10,4 σε 20,5 μεταξύ 1961 και 1991.

Οπωσδήποτε η Παραγωγή, η Κατανάλωση και το Ακαθάριστο Προϊόν επηρεάζονται αρνητικά, ενώ παράλληλα δημιουργούνται περαιτέρω κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις, από τη γήρανση του πληθυσμού και που συνδέονται με το γεγονός ότι η εισαγωγή νεωτεριστικών αντιλήψεων στη χώρα γίνεται προβληματική, εφόσον το ανθρώπινο δυναμικό επηρεάζεται ποσοτικά και ποιοτικά.

Η εξέλιξη της γαμλιότητας και της διαζυγιότητας.

Σε όλες τις χώρες της Ε.Ο.Κ. οι γάμοι ελαττώνονται, συνάπτονται σε μεγαλύτερη ηλικία και είναι λιγότερο στέρεοι. Στις 10 χώρες της Ε.Ο.Κ. οι γάμοι μειώθηκαν από 2.028 χιλ. το 1980 σε 1586 χιλ. το 1994, σχεδόν κατά 22%.

Στην Ελλάδα η εξέλιξη της γαμλιότητας επηρεάζεται από δέκα έτη, κατά τα οποία ο αριθμός των γάμων ελαττώνεται. Έτσι ορθότερος τρόπος εκτίμησης είναι ο υπολογισμός του μέσου ετήσιου όρου μιας τετραετίας.

Τα αίτια που επηρέασαν αρνητικά τη γαμλιότητα είναι:

α) Αλλαγή στο σύστημα κανόνων και αξιών. Οι νέες γενιές και εκείνες που γεννήθηκαν πριν από τον πόλεμο απόρριψαν το σύστημα κανόνων και αξιών των μεγαλύτερων τους. Πριν από το γάμο έχουν σεξουαλική ζωή κατηγορίες ατόμων που άλλοτε – θεωρητικά – δεν αποτολμούσαν. Ο έλεγχος της σεξουαλικής ζωής των παιδιών έχει ξεφύγει από τους γονείς και η σεξουαλική τους δραστηριότητα αρχίζει από νωρίς.

β) Αλλαγή στην αντίληψη και την οικογένεια. Παρατηρείται κατάρρευση ή διάλυση της παραδοσιακής οικογένειας. Ο γάμος δεν αποτελεί πια μια συμμαχία δύο οικογενειών, αλλά συνιστά αποτελέσματα ατομικών επιλογών.

Η θνησιμότητα

Η έννοια και μέτρηση της θνησιμότητας.

Η θνησιμότητα είναι η δεύτερη από τις βασικότερες δημογραφικές διαδικασίες. Είναι η διαδικασία της φυσιολογικής φθοράς του πληθυσμού και, όπως είναι φυσικό, όσο μεγαλύτερο είναι το ποσοστό και η συχνότητα των θανάτων σε μία συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή, τόσο μεγαλύτερη είναι και η θνησιμότητα της περιοχής αυτής. Κατά τον Δ. Τσαούση, η θνησιμότητα υποδηλώνει τη συχνότητα με την οποία εμφανίζεται το φυσιολογικό γεγονός του θανάτου σε μία κοινωνική ομάδα ή σύνολο, κατά την διάρκεια μιας χρονικής περιόδου και μετριέται παρόμοια με τη μέτρηση της γεννητικότητας.

Στη βιβλιογραφία και γενικότερα στις δημογραφικές μελέτες παρουσιάζεται πιο συχνά ο αδρός δείκτης (ή αδρό ποσοστό θνησιμότητας), ο οποίος μας δίνει την αναλογία θανάτων σε ένα έτος ανάμεσα σε 1000 κατοίκους. Η τιμή του δείκτη προκύπτει από τη διαίρεση του συνόλου των ετησίων θανάτων δια του μέσου πληθυσμού του ίδιου έτους και τον πολλαπλασιασμό του πηλίκου επί το σταθερό μέγεθος 1000. Συνεπώς έχουμε:

$$\text{Αδρός Δείκτης Θνησιμότητας} = \frac{\text{ΘΑΝΑΤΟΙ ΕΤΟΥΣ X}}{\text{ΜΕΣΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΕΤΟΥΣ X}} \cdot 1000$$

Οι δείκτες της ειδικής κατά ηλικία θνησιμότητας μας δείχνουν τη συχνότητα των θανάτων προσώπων μιας ομάδας ηλικιών σε 1000 άτομα της ίδιας ομάδας ηλικιών. Η συχνότητα αυτή δεν είναι σταθερή για όλες τις ηλικίες, αφού όπως διαπιστώνεται είναι μεγαλύτερη στην αρχή και στο τέλος της ζωής του ατόμου. Η κατανομή των θανάτων κατά ηλικία δεν είναι ισοδύναμη ούτε συγκρίσιμη ποιοτικά για τα δύο φύλα. Οι γυναίκες ζουν, κατά κανόνα, περισσότερα χρόνια από τους άνδρες. Έτσι, ενώ γεννιούνται περισσότεροι άνδρες από γυναίκες, ο δείκτης αναλογίας των φύλων μεταβάλλεται υπέρ των γυναικών, όσο αυξάνει η ηλικία.

Ιδιαίτερα σημαντικός είναι και ο δείκτης της βρεφικής θνησιμότητας διότι, όπως θα δούμε και αργότερα, σχετίζεται άμεσα και επιδρά καταλυτικά στον δείκτη της γονιμότητας και γεννητικότητας, ο οποίος σχετίζεται με τις παραμέτρους οι οποίοι επηρεάζουν την καμπύλη μεταβολής του πληθυσμού. Ο δείκτης αυτός μας δείχνει τη συχνότητα θανάτων ατόμων της βρεφικής ηλικίας του ενός έτους επί 1000

γεννηθέντων ζώντων ή με απλά λόγια πόσα από τα 1000 παιδιά που γεννήθηκαν σε ένα χρόνο κατέληξαν πριν τη συμπλήρωση του ενός έτους. Συνεπώς:

$$\text{Ποσοστό Βρεφικής Θνησιμότητας} = \frac{\text{ΘΑΝΑΤΟΙ ΒΡΕΦΩΝ ΚΑΤΩ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ ΣΤΟ ΕΤΟΣ X}}{\text{ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ ΖΩΝΤΩΝ ΕΤΟΥΣ X}} \cdot 1000$$

Η βρεφική θνησιμότητα διακρίνεται σε νεογνική και σε ετανεογνική. Η πρώτη αναφέρεται στα παιδιά τα οποία καταλήγουν από την πρώτη έως την 28^η μέρα της ζωής τους, ενώ η δεύτερη αναφέρεται στους θανάτους παιδιών 29 μέχρι 365 ημερών. Η διάκριση έχει σημασία διότι οι θάνατοι που συμβαίνουν τις πρώτες 28 ημέρες της ζωής του βρέφους, σχετίζονται περισσότερο με συγγενείς ανωμαλίες, κακώσεις κατά τον τοκετό, ανοξία και γενικά με αιτίες που έχουν σχέση με την υγεία της μητέρας, την πορεία της κύησης και την εξέλιξη του τοκετού. Η μετανεογνική θνησιμότητα επηρεάζεται κυριότερα από το περιβάλλον που ζει και μεγαλώνει το βρέφος.

Εκτός από τους δείκτες της ειδικής κατά ηλικία θνησιμότητας υπάρχουν και ποικίλοι άλλοι δείκτες διαφορετικής θνησιμότητας, οι οποίοι καθορίζουν τη διαφορετικότητα των συχνοτήτων με την οποία σημειώνονται οι θάνατοι σε διάφορες κατηγορίες πληθυσμού, οι δείκτες αυτοί είναι αντίστοιχοι προς τους δείκτες της διαφορετικής γονιμότητας.

Αιτίες θανάτων

Τις αιτίες θανάτων μπορούμε να τις κατατάξουμε με διάφορους τρόπους. Έτσι, σύμφωνα πάντα με τον Δ. Τσαούση έχουμε τις ακόλουθες πέντε κατηγορίες:

Θάνατοι που προέρχονται από βιολογικές αιτίες.

Θάνατοι οφειλόμενοι σε ασθένειες.

Βίαιοι θάνατοι.

Θάνατοι που οφείλονται σε καταστάσεις πολέμου ή κοινωνικών αναταραχών.

Θάνατοι από θεομηνίες και έκτακτα γεγονότα.

Η συχνότητα θανάτων κατά κατηγορία αιτιών δεν είναι συμπτωματική. Καθορίζεται σε σημαντικό βαθμό από την επενέργεια διαφόρων οργανωτικών και πολιτιστικών παραγόντων. Η ταξινόμηση επομένως των αιτιών σε κατηγορίες έχει δύο βασικά πλεονεκτήματα, τα οποία αποτελούν και ενδογενή αίτια διαμόρφωσης αυτού του είδους των κατηγοριών. Κατά πρώτον μας επιτρέπει να μελετήσουμε τις κοινωνικές συνθήκες κάτω από τις οποίες, για κατηγορίες ομοειδών φαινομένων, εμφανίζεται περισσότερο ή λιγότερο συχνά ως αιτία θανάτου. Κατά δεύτερο λόγο μας

δίνεται η δυνατότητα να χρησιμοποιήσουμε τους δείκτες θνησιμότητας κατά κατηγορίες αιτιών θανάτου σαν πρώτες ενδείξεις για τη διάγνωση του επιπέδου πολιτιστικής και κοινωνικής ανάπτυξης, στο οποίο βρίσκεται ένα κοινωνικό σύνολο.

Τις πέντε κύριες κατηγορίες θανάτου μπορούμε να τις χωρίσουμε σε δύο μεγάλες ομάδες. Στην πρώτη περιλαμβάνονται οι πρώτες τρεις κατηγορίες (βιολογικές αιτίες, ασθένειες, βίαιοι θάνατοι) και αναφέρονται σε μεμονωμένα συμβάντα, έστω και εάν σε μερικές περιπτώσεις συμβαίνει να εμφανιστούν ταυτόχρονα πολλά τέτοια γεγονότα (δυστυχήματα σε μέσα μεταφοράς). Στη δεύτερη ομάδα περιλαμβάνονται οι δύο υπόλοιπες κατηγορίες, φαινόμενα που πλήττουν ολόκληρους πληθυσμούς και προκαλούν θανάτους κατά ομάδες.

Στην πρώτη κατηγορία θανάτων, της πρώτης ομάδας, κατατάσσονται φαινόμενα φυσιολογικά (γήρανση), μειονεξίες του οργανισμού (κληρονομικές παθήσεις, συγγενείς παθήσεις και ανωμαλίες) καθώς και αδυναμία του ατόμου να εξασφαλίσει τα απαραίτητα για την επιβίωσή του (ασιτία, κακή διατροφή). Και στις τρεις περιπτώσεις έχουμε να κάνουμε με παράγοντες που αναφέρονται στην ικανότητα ενός οργανισμού να ανταποκριθεί ικανοποιητικά στις απαιτήσεις της ζωής.

Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει δύο μεγάλες υποκατηγορίες: τις λοιμώδεις και μεταδοτικές ασθένειες και τις εκφυλιστικές παθήσεις. Στις πρώτες ανήκουν αυτές που μεταδίδονται από άτομο σε άτομο και αυτές που μεταδίδονται από το περιβάλλον (χολέρα, τύφος, πανώλη). Στη δεύτερη υποκατηγορία συναντάμε τις παθήσεις που καταρχήν εμφανίζονται σε μεγάλες ηλικίες και μαρτυρούν την αποδιοργάνωση του οργανισμού (αγγειοπάθειες, καρδιοπάθειες, καρκίνοι).

Στην τρίτη κατηγορία αιτιών θανάτου περιλαμβάνονται οι ανθρωποκτονίες, τα ατυχήματα και οι αυτοκτονίες. Η συχνή εμφάνιση της ανθρωποκτονίας παρέχει την ένδειξη ότι στις κοινωνίες αυτές δίδεται μικρή σημασία στη ζωή και κυριαρχούν βίαιες και απότομες παρορμητικές αντιδράσεις που οδηγούν σε δυναμική αναμέτρηση και λύση των διαφορών. Η υψηλή συχνότητα θανάτων από ατυχήματα είναι συνάρτηση του οικονομικού επιπέδου, του οργανωτικού επιπέδου (ύπαρξη ή μη κατάλληλων κανονισμών πρόληψης ατυχημάτων (και του πολιτιστικού επιπέδου (εφαρμογής κανονισμών).

Σε σχέση με τις πολεμικές αιτίες πρέπει να παρατηρηθεί ότι υπάρχουν τόσο οργανωτικοί όσο και πολιτιστικοί παράγοντες που καθορίζουν τη σημασία τους ως αίτια θανάτου σε μία δεδομένη στιγμή.

Οι θεομηνίες και τα έκτακτα γεγονότα είναι οι σεισμοί, πλημμύρες και σε μεγάλο ποσοστό είναι απρόβλεπτα. Όμως οι θάνατοι που προέρχονται από τα γεγονότα αυτά είναι συνήθως περιορισμένοι σε αριθμό. Οι περισσότεροι θάνατοι επέρχονται μετά το καταστροφικό γεγονός, ενώ θα μπορούσαν να αποφευχθούν εάν υπήρχε ο κατάλληλος μηχανισμός και η οργάνωση στη διάσωση και την περίθαλψη.

4. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΓΗΡΑΝΣΗ

Η Δημογραφική γήρανση στην Ελλάδα και οι επιπτώσεις της.

Η Δημογραφική γήρανση χαρακτηρίζεται από τη συνεχή αύξηση της αναλογίας των ηλικιωμένων ατόμων στο συνολικό πληθυσμό, με ταυτόχρονη μείωση της αναλογίας των παιδιών και ενδεχομένως της αναλογίας των ατόμων παραγωγικών ηλικιών. Δεν πρέπει να συγχέεται με δύο παρεμφερείς έννοιες: 1) Με την αύξηση του αριθμού των ηλικιωμένων που δεν καταλήγει στην αύξηση της αναλογίας τους στο συνολικό πληθυσμό και που οφείλεται στην αύξηση του πληθυσμού και την παράταση του ορίου ζωής και 2) Με την ατομική γήρανση, δηλαδή με τα γηρατειά του ανθρώπου που συνίσταται στην επίδραση του χρόνου στα ανθρώπινα σώματα η οποία προκαλεί μορφολογικές και λειτουργικές μεταβολές.

Στην Ελλάδα η αναλογία των ηλικιωμένων 65 ετών και άνω σχεδόν διπλασιάστηκε από το 1961 ως το 1991 (από 6,8 % σε 13,2%) και ο αριθμός τους αυξήθηκε από 514.000 σε 1.284.000 άτομα.

Η Ελλάδα έχει τη μεγαλύτερη αναλογία ηλικιωμένων στα Βαλκάνια και στη Νότια Ευρώπη κατέχει την 8^η θέση. Η Ιρλανδία και η Ολλανδία έχουν μικρότερο ποσοστό ηλικιωμένων, ενώ το ποσοστό της Ελλάδας πλησιάζει εκείνο του Λουξεμβούργου, της Ιταλίας και της Γαλλίας. Ανησυχία προκαλεί η ταχύτητα της διαδικασίας γήρανσης στην Ελλάδα, που στην περίοδο 1961-1981 σημείωσε τον υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό από όλες τις χώρες της Ε.Ο.Κ. και όλες τις γειτονικές χώρες.

Αίτια της γήρανσης.

1. Η μείωση της γεννητικότητας αποτελεί τη βασική αιτία γήρανσης του ελληνικού πληθυσμού. Η αναλογία της ομάδας των ηλικιωμένων 65 ετών και άνω αυξάνεται σε βάρος της αναλογίας του ποσοστού των νέων 0-14 ετών που μειώνεται εξ αιτίας της πτώσης της γεννητικότητας.

2. Η μετανάστευση προς το εξωτερικό αποτελεί αιτία γήρανσης γιατί οι περισσότεροι μετανάστες ανήκουν στον πληθυσμό των παραγωγικών ηλικιών. Η μετανάστευση είχε ως συνέπεια την επιτάχυνση του ρυθμού γήρανσης στην περίοδο που είχε σημειωθεί μαζική αποδημία. Η παλιννόστηση είχε ως συνέπεια την επιβράδυνση του ρυθμού γήρανσης στην περίοδο 1971-1981, επειδή οι περισσότεροι από εκείνους που παλιννοστούν ανήκουν στον πληθυσμό των παραγωγικών ηλικιών. Στον περιορισμό του ρυθμού γήρανσης έχει συμβάλει και η είσοδος των ξένων εργατών που υπολογίστηκαν σε 100.000 περίπου άτομα ηλικίας 15-35 ετών.

3. Η μείωση της θνησιμότητας δεν αποτέλεσε μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 70 αιτία γήρανσης του πληθυσμού, γιατί είχε ως συνέπεια την αύξηση της αναλογίας των παιδιών και της αναλογίας του πληθυσμού των παραγωγικών ηλικιών. Η αύξηση της μέσης διάρκειας ζωής οφείλεται στη μείωση της θνησιμότητας στις μικρές και νεότερες ηλικίες. Επομένως η μείωση της θνησιμότητας συνέβαλλε στην ανανέωση του πληθυσμού και όχι στη γήρανσή του.

Επιπτώσεις της Δημογραφικής γήρανσης

Οι επιπτώσεις της δημογραφικής γήρανσης είναι οικονομικές, κοινωνικές, δημογραφικές, πολιτικές και εθνικές.

Οικονομικές επιπτώσεις

1. Οι επιπτώσεις στη χρηματοδότηση των δαπανών κοινωνικής ασφάλισης

A. Οι συντάξεις. Στην Ελλάδα, που χαρακτηρίζεται από ευρύτατη, ως προς το ύψος της, σύνταξη και τις προϋποθέσεις απονομής της από 308 ασφαλιστικούς οργανισμούς, ισχύει το διανεμητικό συνταξιοδοτικό σύστημα. Αυτό σημαίνει ότι οι εργαζόμενοι πληρώνουν είτε με εισφορές προς τους Ασφαλιστικούς Οργανισμούς είτε με φόρους στις συντάξεις που λαβαίνουν οι συνταξιούχοι και ότι όσο λιγότερα παιδιά γεννιούνται την περίοδο '80-'90 τόσο λιγότεροι ενήλικες εργαζόμενοι θα υπάρχουν το 2.020 για να εξασφαλίσουν τις συντάξεις των σημερινών νέων που τότε θα είναι ηλικιωμένοι.

Η δημογραφική γήρανση, εξαιτίας της αυξανόμενης δυσαναλογίας συνταξιούχων προς εργαζόμενους, προκαλεί δυσχέρειες στη χρηματοδότηση των συντάξεων και στην βελτίωση των χαμηλών συντάξεων και στη βελτίωση των χαμηλών συντάξεων και υπάρχει φόβος ότι οι Ασφαλιστικοί Οργανισμοί, με την πάροδο του χρόνου, θα βρεθούν σε αδυναμία να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους προς τους ασφαλισμένους. Βέβαια, ο όγκος των συντάξεων δεν εξαρτάται μόνο από

την γήρανση του πληθυσμού, αλλά και από την ηλικία συνταξιοδότησης και τη σχέση μισθού- σύνταξης. Τα κόμματα, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις και η κοινή γνώμη ζητούν τη μείωση της ηλικίας συνταξιοδότησης, προβάλλοντας ως επιχείρημα την ανάγκη ανάπαυσης των εργαζομένων, που είναι εύλογη στα βαριά και ανθυγιεινά επαγγέλματα, τη μείωση της ανεργίας και της υποαπασχόλησης και την ανανέωση των ηλικιωμένων στελεχών. Η μείωση της ηλικίας συνταξιοδότησης προκαλεί κι αυτή τη χειροτέρευση της σχέσης των συνταξιούχων προς τους ενεργούς ασφαλισμένους που υπολογίστηκε σε 1 προς 4 και στο Δημόσιο σε 1 προς 5. Ολέθριες συνέπειες για τα οικονομικά των Ασφαλιστικών Οργανισμών και τη βελτίωση των συντάξεων των ηλικιωμένων έχει η αύξηση του αριθμού των πρώιμων συνταξιούχων, ατόμων δηλαδή που δεν είναι ηλικιωμένα, δεν πάσχουν από καμιά αναπηρία και, χωρίς να συντρέχει κανένας ειδικός λόγος, εισπράττουν χρήματα από κάποιον Ασφαλιστικό Οργανισμό, χωρίς να εργάζονται (στρατιωτικοί, στελέχη Δημοσίων Οργανισμών, γυναίκες μετά 15-20 έτη υπηρεσίας κ.λ.π.). Το κόστος των πρώιμων συνταξιούχων είναι ασύγκριτα ανώτερο από το κόστος των κανονικών συνταξιούχων, γιατί ένας συνταξιούχος, γιατί ένας συνταξιούχος 45ετών με προσδοκία ζωής μέχρι τα 70, στοιχίζει περισσότερο από έναν συνταξιούχο 60 ή 65 ετών.

Μελέτη που έγινε στη Γαλλία έδειξε ότι η δημογραφική γήρανση στην περίοδο 1960-1970, συνέτεινε κατά 15-20% στην αύξηση των δαπανών για τις συντάξεις στις διάφορες Ευρωπαϊκές χώρες και τις Η.Π.Α. και ότι στο μέλλον ο δημογραφικός παράγοντας θα παίζει σημαντικό ρόλο.

Β. Οι δαπάνες υγείας. Η δημογραφική γήρανση προκαλεί μεγάλη αύξηση των δαπανών για την υγεία, κάτω από τη διπλή επίδραση αύξησης του αριθμού των ηλικιωμένων και της αύξησης της ροής για κατανάλωση ιατρικών υπηρεσιών σ' αυτές τις ηλικίες. Δαπάνες εξωνοσοκομειακής περίθαλψης και μέση διάρκεια παραμονής στα νοσοκομεία είναι μεγαλύτερες για τους ηλικιωμένους, ενώ οι νοσοκομειακές εισαγωγές ατόμων άνω των 60 ετών υπολογίστηκαν στο τριτάσιο του εθνικού μέσου όρου. Στις μεγάλες ηλικίες αυξάνεται ο αριθμός των ανάπηρων ηλικιωμένων. Οι υπερήλικες 75 ετών και άνω με αναπηρίες υπολογίστηκαν στην Ελλάδα το 1971 σε 15-20%, οι ακίνητοι μέσα στο σπίτι σε 8% των αντρών και 11% των γυναικών, οι κατάκοιτοι σε συλλογικές κατοικίες σε 22-23 χιλιάδες άτομα και σε άσυλα 4-5 χιλιάδες άτομα. Άλλες αρρώστιες είναι συχνότερες στα 20 και άλλες στα 70. Στην Ελλάδα θεωρείται ότι οι ηλικιωμένοι χρησιμοποιούν τις νοσοκομειακές

υπηρεσίες για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα απ' όσο είναι αναγκαίο για ιατρικούς λόγους. Αυτό οφείλεται πρώτο στο ότι η ιδρυματική περίθαλψη για χρόνια πάσχοντες είναι πολύ περιορισμένη και δεύτερο στην έλλειψη παροχής υγειονομικών υπηρεσιών στο σπίτι. Η δημογραφική γήρανση δεν είναι ο μόνος παράγοντας που συντελεί στην αύξηση των δαπανών για την υγεία. Οι τεράστιες δυνατότητες της ιατρικής τεχνολογίας έχουν ως συνέπεια την αύξηση του κόστους των ιατρικών υπηρεσιών, ενώ η αύξηση του αριθμού των νοσοκομειακών κλινών για την κάλυψη των ελλειμμάτων και τη βελτίωση του εξοπλισμού και των ανέσεων των νοσοκομείων, συντελούν επίσης στην αύξηση των δαπανών για την υγεία. Ένα άλλο πρόβλημα είναι ότι οι ηλικιωμένοι έχουν περισσότερο ανάγκη από φροντίδα, παρά από ιατρικές πράξεις. Είναι επομένως ανάγκη ν' αυξηθεί το νοσηλευτικό προσωπικό, να ειδικευτούν νοσοκόμες στα προβλήματα των ηλικιωμένων και κυρίως να δημιουργηθεί υπηρεσία παροχής υπηρεσιών στο σπίτι. Όπως αναφέρθηκε σε εκδήλωση της Γεροντολογικής, αποτελείται από χρόνο ανεξάρτητης ζωής και από χρόνο εξαρτημένης από τους άλλους ζωής (για να φάει, για να πλυθεί κ.λ.π. ο ηλικιωμένος). Ο χρόνος αυτός υπολογίστηκε σε 2,5 από τα χρόνια επιβίωσης (π.χ. στα 85 τα 2,5 από τα 5 χρόνια επιβίωσης ο ηλικιωμένος θα εξαρτάται από τους άλλους. Όσα μέχρι τώρα αναφέραμε δείχνουν ότι η δημογραφική γήρανση σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες συντελεί στην «έκρηξη» των δαπανών για την υγεία.

Οι επιπτώσεις στην κατανάλωση και στην αποταμίευση

Οι ηλικιωμένοι αποτελούν μια ομάδα κατ' εξοχήν καταναλωτική και ελάχιστα παραγωγική. Το μέγεθος και η διάρθρωση της κατανάλωσης διαφέρει κατά μεγάλες ομάδες ηλικιών. Έρευνες που έγιναν στο εξωτερικό υπολόγισαν την κατανάλωση των ηλικιωμένων και την επίδρασή της στην παραγωγή και την απασχόληση. Από μελέτη της Αγροτικής Τράπεζας προκύπτει ότι οι δαπάνες για την υγεία είναι ανώτερες για νοικοκυριό με ηλικιωμένο αρχηγό αλλά στις αγροτικές περιοχές υπόκεινται σε περιορισμούς εξαιτίας της ισχνότητας της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και ότι στα είδη διατροφής (εκτός από ψάρια) στην ένδυση, υπόδηση, αναψυχή και μεταφορές οι δαπάνες νοικοκυριού με αρχηγό πάνω από 65 ετών. Στην Ελλάδα πολλοί μικροσυνταξιούχοι, χωρίς άλλα εισοδήματα, αρκούνται αναγκαστικά στην κατανάλωση ελάχιστων ειδών.

Η ηλικία δεν είναι πρωταρχικός παράγοντας στη συμπεριφορά του αποταμιευτή. Έρευνες που έγιναν στο εξωτερικό απέδειξαν ότι οι ηλικιωμένοι με χαμηλά εισοδήματα δαπανούν, σε σύγκριση με τους νεότερους, ένα μικρότερο ποσοστό του εισοδήματός τους, επειδή έχουν μεγαλύτερη οικογένεια και διαφορετικό τρόπο ζωής, ενώ ένας μεγάλος αριθμός ηλικιωμένων, άσχετα με το εισόδημά τους, καταναλώνουν το μεγαλύτερο μέρος και αποταμιεύουν ένα μικρότερο μέρος σε σύγκριση με άτομα των παραγωγικών ηλικιών.

Επομένως, συνέπειες της δημογραφικής γήρανσης είναι ότι αυξάνεται το ποσοστό του πληθυσμού που στερείται αποταμιευτικής ικανότητας και ότι υποχωρεί η πίεση για αποταμίευση που προορίζονταν για την εκπλήρωση υποχρεώσεων (π.χ. σπουδές παιδιών).

Οι επιπτώσεις στις δημόσιες επενδύσεις.

Ένας πληθυσμός που βρίσκεται στη φάση της δημογραφικής γήρανσης απαιτεί περισσότερες επενδύσεις υγείας και περίθαλψης. Γενικά νοσοκομεία, ψυχιατρικές κλινικές, στα νοσοκομεία, γηροκομεία. Τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκε αύξηση της ζήτησης θέσεων σε ιδρύματα για ηλικιωμένους που δεν οφείλεται μόνο στη δημογραφική γήρανση αλλά και στην αστικοποίηση και στη μεταβολή της δομής της οικογένειας. Η ζήτηση αυτή δεν ικανοποιήθηκε επειδή δεν έγιναν οι αναγκαίες επενδύσεις, που αν είχαν πραγματοποιηθεί δεν θα είχαν δημιουργήσει τη σημερινή κατάσταση, η οποία χαρακτηρίζεται από μακρόχρονη παραμονή για μια θέση σε δημόσιο ίδρυμα, συνωστισμό, κακή κατάσταση των κτιρίων και σε μερικά δημόσια ιδρύματα υποβάθμιση της ζωής των ηλικιωμένων.

Οι επιπτώσεις στις ιδιωτικές επιχειρήσεις

Η ανεπάρκεια των θέσεων σε δημόσια ιδρύματα για ηλικιωμένους, σε συνδυασμό με το χαμηλό κόστος των λεγόμενων «Οίκων Ευγηρίας» και τα μεγάλα κέρδη που πραγματοποιούν οι επιχειρηματίες τους, είχαν ως συνέπεια την έντονη και αυξανόμενη παρουσία του ιδιωτικού τομέα ιδρυματικής περίθαλψης των ηλικιωμένων και των ιδιωτικών κλινικών που χρησιμοποιούνται πολλές φορές για μετανοσοκομειακή περίθαλψη των γερόντων.

Από μελέτες ξένων επιστημόνων, προκύπτει ότι οι ιδιωτικές επενδύσεις διαφέρουν ανάλογα με την ηλικία των επενδυτών. Ηλικιωμένα άτομα αισθάνονται την ανάγκη μεγαλύτερης ασφάλειας και δεν αναλαμβάνουν νέες πρωτοβουλίες για ανακαίνιση, αναδιοργάνωση ή δημιουργία εργοστασίων και επιχειρήσεων

γενικότερα, δεν έχουν τόλμη να αντιμετωπίσουν τον κίνδυνο, να δοκιμάσουν νέες μεθόδους και νέες δραστηριότητες.

Με τη γήρανση του πληθυσμού το επιχειρηματικό πνεύμα, η αποφασιστικότητα, η σχέση ως προς τον κίνδυνο των τεχνικών καινοτομιών και επενδύσεων υποχωρούν. Η εισαγωγή των νεωτεριστικών αντιλήψεων γίνεται προβληματική, αφού ο παραγωγικός πληθυσμός υφίσταται ποσοτική και ποιοτική αποδυνάμωση.

Οι επιπτώσεις στην παραγωγή και την παραγωγικότητα.

Στην Ελλάδα, στην περίοδο 1961-1991, το ειδικό βάρος των μεγαλύτερων ηλικιών 45 - 64 / 59 ετών αυξήθηκε σημαντικά και η γήρανση του παραγωγικού πληθυσμού της χώρας αποτελεί μια δυσάρεστη πραγματικότητα. Από τις αρχές της δεκαετίας του '60 η αύξηση της αναλογίας των ηλικιωμένων συνέπεσε με σημαντική αύξηση της γεωργικής και της βιομηχανικής παραγωγής στο σύνολό της.

Παρατηρήθηκε όμως σε μερικές ελληνικές μελέτες μείωση της γεωργικής παραγωγής σε ορισμένες αγροτικές περιοχές που χαρακτηρίζονται από υψηλό ποσοστό γερόντων, γιατί πολλές εκτάσεις παρέμειναν ακαλλιέργητες ή διατηρήθηκαν σαν πρωτόγονες εκμεταλλεύσεις σε χέρια ηλικιωμένων αγροτών.

Η αποδοτικότητα της εργασίας του ανθρώπου επηρεάζεται από φυσιολογικούς παράγοντες, από την πείρα της εργασίας, από την εκπαίδευση και τη γνώση. Και οι τρεις αυτοί παράγοντες επηρεάζονται τις περισσότερες φορές αρνητικά και μερικές φορές θετικά με τη ροή του χρόνου και την πάροδο της ηλικίας: Οι μεγαλύτερες ομάδες ηλικιών έχουν αποκτήσει κάποια εκπαίδευση πριν από 30 - 35 χρόνια, η πρακτική τους πείρα είναι συχνά ξεπερασμένη όπως και οι θεωρητικές τους γνώσεις. Οι φυσιολογικές δυνατότητες του ανθρώπινου οργανισμού μειώνονται με την πάροδο του χρόνου και αυτό έχει αρνητικές επιπτώσεις στην αποδοτικότητα της εργασίας και επομένως η παραγωγικότητα, η οποία αυξάνεται κάτω από την επίδραση της κοινωνικής προόδου του εκσυγχρονισμού και της καλύτερης οργάνωσης της οικονομίας.

Οι μεσήλικες και οι ηλικιωμένοι χαρακτηρίζονται από μικρή γεωγραφική και επαγγελματική κινητικότητα.

Η γήρανση του πληθυσμού των παραγωγικών ηλικιών, σε συνδυασμό με την αναχρονιστική και παρασιτική δομή και οργάνωση της οικονομίας, μπορεί να αποτελέσει παράγοντα επιβράδυνσης της οικονομικής ανάπτυξης και μείωση των

ρυθμών αύξησης της παραγωγικότητας. Η οικονομική ανάπτυξη χρειάζεται νέους ειδικευμένους εργαζόμενους και επιστήμονες καθώς και ερευνητές υψηλότατης στάθμης.

Οι κοινωνικές επιπτώσεις.

Οι ηλικιωμένοι αντιμετωπίζουν, εκτός από τα προβλήματα υγείας και κινητικότητας, οικονομικά, κοινωνικά και ψυχολογικά προβλήματα.

1) Η δημογραφική γήρανση, σε συνδυασμό με την αστικοποίηση, μεταβάλλει τη συμβολή της κοινωνίας και της οικογένειας στην προσφορά υπηρεσιών προς τους ηλικιωμένους.

Στις αστικές περιοχές και ιδιαίτερα στην Αθήνα και Θεσσαλονίκη, όχι μόνο τα διαμερίσματα δεν είναι προσαρμοσμένα στις ανάγκες των ηλικιωμένων, αλλά δεν υπάρχει ούτε χώρος γι' αυτούς. Η παραδοσιακή μορφή της πατριαρχικής ή εκτεταμένης οικογένειας (παππούς, γιαγιά, παιδιά, εγγόνια) έχει σχεδόν καταργηθεί και επικρατεί η συζυγική ή πυρηνική οικογένεια.

Όταν η γυναίκα εργάζεται δεν έχει η οικογένεια την δυνατότητα να εξυπηρετήσει τους ασθενείς και ανάπηρους ηλικιωμένους, ενώ όταν δεν εργάζεται υπερφορτώνεται και περιορίζεται. Η κατάσταση αυτή είχε ως συνέπεια την ιδρυματική περίθαλψη του ηλικιωμένου. Στο ίδρυμα όμως ο ηλικιωμένος ασυλοποιείται και δεν αξιοποιεί τις δυνάμεις του, ενώ στοιχίζει ακριβά στο κράτος και την οικογένεια. Τα τελευταία χρόνια ιδρύθηκαν 75 ΚΑΠΗ (Κέντρα Ανοικτής Περίθαλψης Ηλικιωμένων) στην Αθήνα, Θεσσαλονίκη και όλες τις πρωτεύουσες των Νομών. Είναι σημαντική η προσφορά τους προς τους ασθενείς και αναπήρους. Είναι ανάγκη να βοηθηθεί η οικογένεια με κάθε τρόπο, δηλαδή με χρήματα, με παροχή υπηρεσιών (νοσοκόμων, οικιακών βοηθών, συνοδών ηλικιωμένων) ακόμα και με συμβουλές για να κρατήσει τους ηλικιωμένους σπίτι. Η βελτίωση των χαμηλών συντάξεων, οι επιδοτήσεις, η παροχή υπηρεσιών, θα έχουν ως αποτέλεσμα την παραμονή του ηλικιωμένου με την οικογένειά του. Για εκείνους που δεν έχουν οικογένεια, η δημιουργία κατοικιών με χαμηλό ενοίκιο και τα κέντρα εξυπηρέτησης ηλικιωμένων που να λειτουργούν ολόκληρο το 24ωρο είναι μία λύση. Σε όσους έχουν δική τους κατοικία, να δοθεί επίδομα θέρμανσης, προτεραιότητα στο τηλέφωνο κ.λ.π.

Στις αγροτικές περιοχές, πολλοί ηλικιωμένοι μένουν μόνοι τους, γιατί οι νέοι έχουν μετακινηθεί προς τις πόλεις και οι γέροντες αρνούνται να εγκαταλείψουν το χωριό τους και τον παραδοσιακό τρόπο ζωής.

2. Η δημογραφική γήρανση δίνει αφορμή στη σύγκρουση των γενεών και στη διεύρυνση του χάσματος που χωρίζει τους νέους από τους ηλικιωμένους, αν και το χάσμα αυτό είναι προς το παρόν μικρότερο στη χώρα μας από τις τεχνολογικά περισσότερο ανεπτυγμένες χώρες. Στην Ελλάδα, σε χωριά και μικρές επαρχιακές πόλεις, οι ηλικιωμένοι δεν έχουν χάσει την επιρροή τους στη νέα γενεά, όσον αφορά σημαντικές αποφάσεις σε θέματα εργασίας, παιδείας, γάμου.

Θα ήταν σκόπιμο στις αστικές περιοχές να δημιουργήσουν θέσεις απασχόλησης για νέους στον τομέα της προσφοράς υπηρεσιών προς τους ηλικιωμένους. Αν και το θέμα παρουσιάζει τεράστιες δυσκολίες, είναι δυνατόν η δημιουργία αυτών των θέσεων ν' ανακουφίσει κάπως την ανεργία των νέων, θα είναι πολύτιμη για τους ηλικιωμένους και ίσως συντελέσει στον περιορισμό του χάσματος που τους χωρίζει.

3. Η δημογραφική γήρανση συντελεί στην ένταση του αγώνα για την κατάληψη και διατήρηση των θέσεων εξουσίας.

4. Η δημογραφική γήρανση συντελεί στην διεύρυνση της φτώχειας. Ανάμεσα στο 1,3 εκατ. ηλικιωμένους Έλληνες υπάρχουν πλούσιοι και φτωχοί. Φτωχοί θεωρούνται εκείνοι που το εισόδημά τους δεν αρκεί να καλύψει τις βασικές ανάγκες. Είναι γνωστοί ότι ένα μεγάλο μέρος των ηλικιωμένων λαβαίνει ανεπαρκείς συντάξεις και όπως φάνηκε από σχετική έρευνα τα εισοδήματα που προέρχονται από άλλες πηγές δεν είναι για την πλειοψηφία των ηλικιωμένων σημαντικά. Η οικονομική στέρηση οδηγεί σε άλλου είδους στερήσεις, που καταλήγουν στον αποκλεισμό του ατόμου από βασικές λειτουργίες της κοινωνίας και στην περιθωριοποίησή του. Ακόμα χειρότερη είναι η κατάσταση των ηλικιωμένων γυναικών που έχασαν τον σύντροφό τους και αναγκάζονται να ζήσουν με τη μισή ή τα 7/10 της πενιχρής σύνταξης που έπαιρναν όταν ζούσε ο άντρας τους.

Οι δημογραφικές επιπτώσεις

Αύξηση της νοσηρότητας και της θνησιμότητας και με την πάροδο του χρόνου και τον θάνατο των ηλικιωμένων ελάττωση του πληθυσμού των περιοχών, όπου το ποσοστό των γερόντων ήταν μεγάλο. Χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα από τις χαμηλές στην Ε.Ο.Κ. για το σύνολο της χώρας και ιδιαίτερα χαμηλή στις περιοχές με μεγάλη αναλογία γερόντων. Εξάλλου οι περιοχές αυτές παρουσιάζουν και μείωση της γαμηλιότητας και της γεννητικότητας.

Οι πολιτικές επιπτώσεις.

Εξαιτίας της γήρανσης του πληθυσμού οι ηλικιωμένοι αντιπροσωπεύονται περισσότερο στο εκλογικό σώμα. Περισσότεροι ηλικιωμένοι εκλέκτορες και εκλεγμένοι, χωρίς να σημαίνει πάντοτε περισσότεροι γνώση και φρόνηση, μπορεί να σημαίνει λιγότερη τόλμη και επιθυμία ατομικής και κοινωνικής αλλαγής. Η αναγνώριση του δικαιώματος της ψήφου στους νέους των 18 ετών, έχει ως αποτέλεσμα την ανανέωση του εκλογικού σώματος.

Εθνικές επιπτώσεις.

Η γήρανση και πληθυσμιακή αποδυνάμωση των αγροτικών και νησιωτικών περιοχών της χώρας είναι ολέθρια από την άποψη της ορθολογικής κατανομής του πληθυσμού στο χώρο. Είναι όμως και επικίνδυνη από Εθνική άποψη; Έλληνες επιστήμονες έχουν εκφράσει τις ακόλουθες απόψεις:

Η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου

Νησιά που είναι μικροί ακατοίκητοι βράχοι, οι οποίοι σύμφωνα με τη διεθνή θεωρία και πράξη στερούνται υφαλοκρηπίδας και συνεπώς οι ακτές τους δεν χρησιμεύουν για γραμμές βάσης στον καθορισμό της οριοθετικής γραμμής. Αν τέτοιου είδους νησιά υπάρχουν στο ανατολικό νησιωτικό μας σύμπλεγμα – πράγμα που δεν προκύπτει από τη μελέτη της γεωγραφικής εικόνας της περιοχής, οι δυσχέρειες για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία, θα πάρουν μεγαλύτερες διαστάσεις.

Η άμυνα του κράτους

Σύμφωνα με μία άποψη το μέλλον ανήκει στους στρατούς σε σύγχρονη τεχνολογία που δεν χρειάζεται μεγάλο αριθμό στρατιωτικών.

Σύμφωνα με άλλη άποψη η αποδυνάμωση της εθνικής άμυνας από τον παράγοντα άνθρωπος, λόγω υπογεννητικότητας αναπληρώνεται με αυξανόμενο πολεμικό οπλισμό που προκαλεί αντίστοιχη μείωση στην παραγωγή και στις προοριζόμενες για τη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης επενδύσεις.

Η αύξηση της στρατιωτικής θητείας.

Η μείωση του στρατεύσιμου πληθυσμού ηλικίας 21-29 ετών εξαιτίας της υπογεννητικότητας, η οποία αποτελεί τη βασική αιτία της γήρανσης, έχει ως συνέπεια τη μεγάλη αύξηση της στρατιωτικής θητείας.

Η Δημογραφική γήρανση προβλέπεται ότι θα συνεχιστεί. Σύμφωνα με τις προβλέψεις της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος το έτος 2000 η

αναλογία των ηλικιωμένων άνω των 65 ετών στον συνολικό πληθυσμό θα ανέρχεται σε 14,4% και η αναλογία των ηλικιωμένων ενό των 60 ετών σε 19,7%, δηλαδή 1 στους 5 Έλληνες και Ελληνίδες μετά από 15 χρόνια θα είναι εξηντάρης, δηλαδή θα βρίσκεται ή θα πλησιάζει την ηλικία της συνταξιοδότησης. Είναι επομένως ανάγκη να γίνουν έρευνες για να υπολογιστούν:

Το μέρος της αύξησης των δαπανών κοινωνικής ασφάλισης που αποδίδεται στη δημογραφική γήρανση και το μέρος που αποδίδεται στη δημογραφική γήρανση και το μέρος που αποδίδεται στους άλλους παράγοντες. Η έρευνα αυτή είναι ανάγκη να εξετάζει χωριστά τις συντάξεις και τις δαπάνες υγείας για να δώσει απάντηση στο ερώτημα με ποιο τρόπο ο παραγωγικός πληθυσμός θα αντιμετωπίσει τα βάρη που προέρχονται από τη δημογραφική γήρανση (με αύξηση των εισφορών στους ασφαλιστικούς οργανισμούς, με νέους φόρους ή με άλλο τρόπο) και με ποιο τρόπο η πολιτεία θα εφαρμόσει πολιτική βελτίωσης των συντάξεων, καλύτερων ασφαλιστικών παροχών ή και μείωση της ηλικίας συνταξιοδότησης. Η βελτίωση των ασφαλιστικών παροχών εμποδίζεται σήμερα και από την ισχύουσα Νομοθεσία. Ο Ν. 1611/1950 ορίζει ότι τα αποθεματικά των ασφαλιστικών οργανισμών υποχρεωτικά κατατίθενται στην Τράπεζα της Ελλάδος με επιτόκιο χαμηλότερο του τρέχοντος και χρησιμοποιούνται για τη χορήγηση χαμηλότοκων δανείων σε βιομηχάνους και εμπόρους, ενώ ο Ν. 876/1979 ορίζει ότι ένα μέρος των αποθεματικών χρησιμοποιούνται για την αγορά μετοχών «εισηγμένων» στο χρηματιστήριο. Η αξιοποίηση των αποθεματικών, που το 1982 υπολογίστηκαν σε 90 δισεκατομμύρια δραχμές, θα συμβάλλει στη βελτίωση των ασφαλιστικών παροχών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

Η εξωτερική μετανάστευση

Οι επιδράσεις τις οποίες είχαν η γονιμότητα και η θνησιμότητα, κατά τη διάρκεια της τριαντακονταετίας 1960-1990, στη διαμόρφωση της πυραμίδας του πληθυσμού του συνόλου της Χώρας μας, αλλοιώθηκαν από τη μετανάστευση.

Η επίδρασή της στο συνολικό μέγεθος του πληθυσμού – υπολογισμένη εμμέσως σαν υπόλοιπο της πραγματικής αυξήσεως από της φυσικής αυξήσεως του πληθυσμού- ήταν 374 χιλ. στη τριακονταετία 1951-1981 και ειδικότερα, στην πρώτη δεκαετία, η υπεροχή της αποδημίας έναντι της παλιννοστήσεως υπολογίζεται σε 211 χιλ., στη δεύτερη δεκαετία 1961-'71 η υπεροχή αυτή ανήλθε σε 435 χιλ., ενώ κατά την τρίτη δεκαετία 1971-'81 σημειώθηκε η υπεροχή της παλιννοστήσεως έναντι της αποδημίας κατά 272 χιλ. Κατά ακολουθία, ο ρυθμός αυξήσεως του πληθυσμού ήταν κάτω του ρυθμού φυσικής αυξήσεως, δηλαδή ενώ ο μέσος ετήσιος συντελεστής φυσικής αυξήσεως (υπεροχής των γεννήσεων έναντι των θανάτων) ήταν 12, 9,7 και 6,9 αντιστοίχως την πρώτη, τη δεύτερη και την τρίτη δεκαετία, ο συντελεστής πραγματικής αυξήσεως περιορίστηκε σε 9,4 και 4,7 αντιστοίχως κατά την πρώτη και τη δεύτερη δεκαετία, ενώ στην τρίτη δεκαετία αυξήθηκε σε 9,8. Η αρνητική διαφορά του -2,6% κατά την πρώτη και -5% κατά τη δεύτερη δεκαετία μετράει την αρνητική επίδραση της υπεροχής της αποδημίας πάνω στον πληθυσμό, ενώ η θετική διαφορά $+2,9\frac{0}{00}$ κατά την τρίτη δεκαετία μετράει τη θετική επίδραση της παλιννοστήσεως.

Αξίζει να σημειωθεί ότι με τον έμμεσο υπολογισμό της καθαρής επιδράσεως της μεταναστεύσεως συγκαλύπτεται ένα μέρος των αποδήμων στο εξωτερικό, με τους αλλοδαπούς που εγκαθίστανται στην Ελλάδα και ο αριθμός των οποίων αυξάνεται από 55 χιλ. το 1961, σε 93 χιλ. το 1971 και σε 181 το 1981, καθώς επίσης και με τους επαναπατρισθέντες Έλληνες από το εξωτερικό (τόσο κατά την πρώτη δεκαετία, όσο και από την τρίτη δεκαετία).

Πίνακας 1: Έμμεσος υπολογισμός της επιδράσεως της μεταναστεύσεως στην αύξηση του πληθυσμού στην Ελλάδα, 1951-1981

Χρονολ. απογραφή	πληθ. (σε χιλ.)	Πυκνότητα	Αύξηση μεταξύ των απογραφών			Συντελεστές αύξησεως (%)		
			Καθαρή αύξηση	Φυσική αύξηση	Επίδραση μεταναστεύσεως	Καθαρή αύξηση	Φυσική αύξηση	Επίδραση μεταναστεύσεως
7-4-1951	7633	58						
19-3-1961	8389	64	753	964	-211	9,4	12,0	-2,6
14-3-1971	8769	66	404	839	-435	4,7	9,7	-5,0
5-4-1981	9740	74	909	637	+272	9,8	6,9	+2,9
Συνολική μεταβολή 1951-1981			2066	2440	-374	8,0	9,4	-1,4

Σημείωση: Οι μετά-απογραφικές δειγματοληπτικές έρευνες καλύψεως έδειξαν για την απογραφή 1961 υπερεκτίμηση ίση με 0,05%, για την απογραφή 1971 υποεκτίμηση ίση με 0,42% και για την απογραφή του 1981 υπερεκτίμηση ίση με 0,36%.

Μεγαλύτερη σημασία έχει η επίδραση που είχε η μετανάστευση στη σύνθεση και στη γεωγραφική κατανομή. Η κατά φύλο σύνθεση παρουσίαζε πάντοτε υπεροχή των αρρένων. Αλλά εκείνο το οποίο είχε μεγαλύτερη σημασία είναι η προτίμηση της μεταναστεύσεως προς τις περισσότερο παραγωγικές και γόνιμες ηλικίες 15-44 ετών, οι οποίες συγκέντρωσαν το 80% περίπου των μεταναστών. Η μέση ηλικία των αποδημών προς τις Ευρωπαϊκές χώρες ήταν 29,4 έτη για τους άντρες και 25,4 για τις γυναίκες, ενώ για τους μεταναστεύοντες προς τις υπερωκεάνιες χώρες ήταν μικρότερη, 25,4 για τους άντρες και 23,6 έτη για τις γυναίκες. Κατά πέντε έτη υψηλότερη ήταν η μέση ηλικία των παλιννοστούντων.

Η υπερωκεάνιος μετανάστευση παρουσίασε μεγαλύτερη αναλογία παιδιού και γεροντικού πληθυσμού παρά η προς Ευρώπη, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι οι απόδημοι προς υπερωκεάνιες χώρες αποτελούνται αναλογικά από περισσότερα οικογενειακά μέλη. Από απόψεως οικογενειακής καταστάσεως, οι Έλληνες μετανάστες παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη αναλογία εγγάμων ζευγών και τούτο δικαιολογεί τη μικρή υπεροχή των αρρένων στην αναλογία των φύλων και την σχετικώς υψηλή αναλογία των παιδιών μεταξύ των μεταναστών. Η κατά επάγγελμα, εξάλλου, σύνθεση των μεταναστών δείχνει ότι από όλες τις ομάδες των επαγγελματιών προέρχονταν οι απόδημοι • μεγαλύτερη όμως συμμετοχή είχαν οι γεωργοί. Στους παλιννοστούντες η κατά επάγγελμα σύνθεση είχε αλλάξει • και μεγαλύτερη αναλογία παρουσιάζουν οι εργάτες βιομηχανιών και τεχνίτες.

Πίνακας 2. Ειδικοί κατά ομάδες ηλικιών συντελεστές της μεταναστευτικής κινήσεως στην Ελλάδα 1967-1977, και παλιννοστήσαντες 1976-1980.

Ομάδες ηλικιών	Μέσοι ετήσιοι συντελεστές σε 1000 κατ.				Παλιννοστήσαντες 1976-'80	
	Αποδημία		Παλιννόστηση		Αριθμοί σε χιλ.	Σε 1000 κατοίκους
	1968-'73	1974-'77	1968-'73	1974-'77		
Σύνολο	6,9	2,3	2,5	3,2	232,7	2,4
0-14	4,1	1,3	1,8	2,2	48,0	2,1
15-44	12,9	4,0	3,5	5,0	136,2	3,4
45-64	1,8	1,2	1,4	1,9	40,1	1,8
65 και άνω	0,6	0,2	0,8	0,7	8,2	0,7

Από μία σύγκριση της αποδημίας και της παλιννοστήσεως κατά επαγγελματικές ομάδες, προκύπτει ότι επιτυγχάνεται μία επαγγελματική κινητικότητα, με αποτέλεσμα να κερδίσουν περισσότερους από όσους έχασαν ορισμένες επαγγελματικές ομάδες, όπως είναι: οι επιστήμονες και οι τεχνικοί, τα ανώτερα διοικητικά στελέχη, οι εργάτες βιομηχανιών και οι χειριστές μηχανημάτων, ενώ αντιθέτως παρουσιάζουν απώλειες οι γεωργοί, οι υπάλληλοι γραφείων, οι πωλητές και οι απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών.

Οι κύριες χώρες προορισμού των μεταναστών κατά την πρώτη δεκαετία ήταν οι υπερπόντιες χώρες (οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, ο Καναδάς και η Αυστραλία) και κατά την δεύτερη δεκαετία προστέθηκαν και οι Ευρωπαϊκές χώρες, με ένα ισχυρό ρεύμα κυρίως προς την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Τα ρεύματα αυτά συνεχίστηκαν μέχρι τις αρχές της Τρίτης Δεκαετίας, οπότε ανεκόπησαν με την ενεργειακή κρίση του 1973 και την οικονομική κρίση που επακολούθησε και άρχισε τότε το αντίθετο ρεύμα, της παλιννοστήσεως, η οποία και συνεχίστηκε μέχρι το τέλος της δεκαετίας και πέρα από αυτής. Από απόψεως τόπου προελεύσεως και τόπου προορισμού, παρατηρείται ότι καταρχήν απ' όλα τα γεωγραφικά διαμερίσματα της Χώρας οι μετανάστες κατευθύνονταν προς όλες σχεδόν τις χώρες υποδοχής μεταναστών. Αλλά διαπιστώνεται μία προτίμηση των αποδήμων από την

Πελοπόννησο και τα νησιά του Αιγαίου προς τις υπερπόντιες χώρες και αφετέρου από τα Βόρεια και κεντρικά διαμερίσματα της Χώρας προς τη Βιομηχανική κεντρική Ευρώπη. Οι παλιννοστούντες προτιμούν τις αστικές περιοχές για την εγκατάστασή τους, καθώς και ένας μεγάλος αριθμός των αποδήμων από αγροτικές περιοχές δεν επιστρέφει στον τόπο προελεύσεώς του. Αυτό συμβαίνει διότι η αποδημία είναι στην πραγματικότητα μια μετακίνηση από τις αγροτικές στις αστικές περιοχές - η διαφορά είναι ότι χρειάζεται να περάσει κανείς τα σύνορα - και οι παλιννοστούντες είναι κατά ακολουθία προσαρμοσμένοι προς την αστική ζωή στο μεταξύ. Κατά την περίοδο της οικονομικής υφέσεως, μετά το 1973, το πρότυπο μεταβλήθηκε αναλογικά λιγότεροι αποδημούν από τις αγροτικές περιοχές, αλλά περισσότεροι εγκαθίστανται σε αυτές, σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο.

Η Ελλάδα, κατά παράδοση χώρα αποδημίας, έγινε εκ παραλλήλου και χώρα υποδοχής μεταναστών. Ο αριθμός των αλλοδαπών που βρίσκονται στη Χώρα αυξάνεται συνεχώς. Από 31 χιλ. το 1951, αυξήθηκε σε 55 χιλ. το 1961 · διπλασιάστηκε σχεδόν το 1960, ανήλθε σε 94 χιλ. το 1971 και διπλασιάστηκε σχεδόν και πάλι στη δεκαετία του 1970 και ανήλθε σε 181 χιλ. το 1981. Επιπλέον, εάν ληφθεί υπόψη ότι υπάρχει και ένας αριθμός λαθραίως ευρισκομένων στη χώρα εργατών, ο αριθμός αυτός γίνεται ακόμα μεγαλύτερος.

Πίνακας 3: Ο πληθυσμός της Ελλάδας κατά υπηκοότητα, 1951-1981.

Υπηκοότητα	1951	1961	1971	1981
Σύνολο πληθυσμού	7.632,8	8.388,5	8.768,3	9.739,5
Ελληνική	7.802,2	8.321,7	8.661,1	9.510,6
Ελληνική και Η.Π.Α.	-	6,1	6,0	15,3
Ελληνική και άλλη	-	6,1	8,3	33,0
Ξένη υπηκοότητα	30,6	54,6	92,9	180,6

Η εσωτερική μετανάστευση.

Η εσωτερική μετανάστευση - η οποία είναι κυρίως μια πληθυσμιακή μετακίνηση από την ύπαιθρο στις πόλεις και αντιστρόφως - έχει καταλήξει σε μία ανακατανομή του πληθυσμού μεταξύ αγροτικών και αστικών περιοχών στη χώρα, αλλά ταυτοχρόνως και σε μια ανακατανομή μεταξύ των γεωγραφικών διαμερισμάτων. Ο συνολικός αριθμός των ατόμων που μετακινήθηκαν ανήλθε σε 645

χιλ., σε 765 χιλ., και σε 834 χιλ. αντίστοιχα κατά τις πενταετίες πριν από τις απογραφές 1961, 1971 και 1981. Αν δεχθούμε μία ομαλή τάση αύξησης της μετακίνησης μέσα στη Χώρα, σε όλη τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου, τότε είναι δυνατόν να εκτιμηθεί το μέγεθος των μετακινήσεων της δεκαετίας 1951-'60 σε 1.200 χιλ., της επόμενης δεκαετίας 1961-'70 σε 1.500 χιλ. και στη συνέχεια της δεκαετίας 1971-'80 σε 1.700 χιλ. άτομα. Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι η διακίνηση ατόμων στο εσωτερικό της χώρας ήταν 25% περίπου μεγαλύτερη τη δεκαετία 1951-'60 και 15% περίπου μεγαλύτερη τη δεκαετία 1971-'80.

Προκύπτει επίσης, ότι περισσότερο από 17% του πληθυσμού μετακινείται σε άλλο δήμο ή κοινότητα μέσα σε κάθε δεκαετία. Εάν δεν ληφθούν υπόψη και οι μετοικούντες μεταξύ δήμων και κοινοτήτων εντός του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Αθηνών, τότε θα μπορούσε να λεχθεί ότι στη δεκαετία του 1970 τα 23% του πληθυσμού άλλαξε κατοικία, μετοίκησε σε άλλο δήμο ή κοινότητα τουλάχιστον μία φορά. Μεταξύ των μετακινούμενων η αναλογία των αντρών είναι 48,5% και των γυναικών 51,5% (όση περίπου και η αναλογία τους στο συνολικό πληθυσμό 49% και 51% αντιστοίχως).

Κύριος πόλος έλξεως της εσωτερικής μετανάστευσης κατά την πρώτη και δεύτερη δεκαετία της περιόδου 1951-1981, το Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης. Οι λουπές αστικές περιοχές είχαν ένα πολύ μικρό κέρδος σε πληθυσμό από την όλη εσωτερική μετανάστευση. Η εισροή αυτή στα μεγάλα αστικά κέντρα προήλθε από τις ημιαστικές και αγροτικές περιοχές, οι οποίες είχαν καθαρή εκροή, οι μεν πρώτες 22 χιλ. και 28 χιλ. κάθε δεκαετία, οι δε δεύτερες, από τις οποίες προήλθε ο κύριος όγκος των εσωτερικών μεταναστών, περί τις 350 χιλ. κατά την πρώτη και περί τις 474 χιλ. κατά την δεύτερη δεκαετία. Στη δεκαετία του 1970 φαίνεται ότι η «έξοδος» από τις αγροτικές περιοχές μειώθηκε και η κατεύθυνση των ρευμάτων άλλαξε εν μέρει τόπους προορισμού. Το μέγεθος της καθαρής εκροής από τις αγροτικές περιοχές περιορίστηκε σε 359 χιλ. και μειώθηκε το μέγεθος της εισροής, την οποία δέχθηκαν τα Πολεοδομικά Συγκροτήματα των Αθηνών σε 197 χιλ., αλλά αυξήθηκε η εισροή σε σχέση με τις δύο προηγούμενες δεκαετίες στα άλλα μεγάλα αστικά κέντρα 50 χιλ. κατοίκων και άνω (Πατρών, Ηρακλείου, Βόλου, Χανίων), καθώς επίσης και στα αστικά κέντρα 30 χιλ. έως 50 χιλ. κατοίκων. Στις πόλεις κάτω των 20 χιλ. (αστικές περιοχές) καθώς επίσης και στις κωμοπόλεις (ημιαστικές περιοχές) δεν παρατηρήθηκε αύξηση της εισροής, αλλά στις περιοχές αυτές, σε

αντίθεση με τις προηγούμενες δεκαετίες, διατηρήθηκε η φυσική αύξηση του πληθυσμού τους.

Πίνακας 4: Εσωτερική μετανάστευση μεταξύ των αστικών και αγροτικών περιοχών στην Ελλάδα – Εκτιμήσεις της καθαρής επιδράσεως 1961-'91 (σε χιλιάδες ατόμων).

Περιοχές	1951-'60	1961-'70	1971-'80
Π.Σ. Αθηνών	308	376	197
Π.Σ. Θεσσαλονίκης	54	103	79
Λοιπές αστικές περιοχές	26	23	82
Ημιαστικές περιοχές	-22	-28	1
Αγροτικές περιοχές	-360	-474	-359

Η κατά φύλο και ηλικία κατανομή των μετακινηθέντων στο εσωτερικό (σε άλλο δήμο ή κοινότητα) παρουσιάζει ομοιομορφία μεταξύ των απογραφών της τριαντακονταετούς περιόδου 1961-'91. Συγκέντρωση της μεγάλης μάζας των μεταναστών, περισσότερο από το ήμισυ, στην ομάδα ηλικιών 15-29 ετών, περίοδος της ζωής κατά την οποία αναζητείται η επαγγελματική αποκατάσταση. Μικρότερη είναι η αναλογία της ηλικίας 30-44 ετών και βρίσκεται σε σχέση με την αναλογία των εξαρτημένων και ακολουθώντας τους γονείς τους, παιδιών ηλικίας κάτω των 15 ετών. Πολύ μικρότερη είναι η αναλογία στην ομάδα ηλικιών 45-64 ετών, που παρουσιάζει επαγγελματική κινητικότητα. Η μέση ηλικία των αναχωρήσαντων από μία περιοχή είναι κατά τρία έτη περίπου υψηλότερη των εγκατασταθέντων σε αυτή. Παρατηρείται, όμως, ότι κατά την πενταετία προ της τελευταίας απογραφής του 1981 η συμμετοχή των μικρών και μεγάλων ηλικιών στην εσωτερική μετανάστευση είναι περιορισμένη σε σχέση με την αντίστοιχη κατανομή των απογραφών του 1971 και 1961. Τούτο σημαίνει ότι οι οικογένειες μετακινούνται στο εσωτερικό σε μικρότερη αναλογία κατά την τρίτη δεκαετία, παρά στις δύο πρώτες δεκαετίες της περιόδου (η μεταβολή της πυραμίδας του πληθυσμού μόνο δεν δικαιολογεί την σύνθεση αυτή).

Η συμμετοχή των μετακινηθέντων σε οικονομικές δραστηριότητες για τους άντρες είναι αυτή με τους μη μετακινηθέντες, ενώ για τις γυναίκες είναι μεγαλύτερη. Οι εγκατασταθέντες σε αστικές περιοχές απασχολήθηκαν στη βιομηχανία, τις κατασκευές και τις υπηρεσίες, ενώ οι γυναίκες απασχολήθηκαν κυρίως στις υπηρεσίες και τη βιομηχανία.

Πίνακας 5: Η εσωτερική μετανάστευση στην Ελλάδα κατά μεγάλες ομάδες ηλικιών, 1951-1980.

Ομάδες ηλικιών	1956-'60		1966-'70		1976-'80	
	Σε χιλιάδες	%	Σε χιλιάδες	%	Σε χιλιάδες	%
Σύνολο	222,8	100,0	263,7	100,0	150,7	100,0
0-14	42,8	19,2	45,5	17,5	16,2	10,8
15-29	108,9	48,9	117,9	44,7	95,7	63,5
30-44	38,9	17,5	51,6	19,5	24,6	16,3
45-64	23,5	10,5	31,9	12,1	6,6	4,4
65 και άνω	8,7	3,9	16,8	6,4	7,6	5,0

Το σχήμα των «περισσευμάτων» του εργατικού δυναμικού στη γεωργία και των παραγόντων «απωθήσεως» από τις αγροτικές περιοχές και «έλξεως» στις αστικές περιοχές βρίσκει πλήρη εφαρμογή στην περίπτωση της εσωτερικής μετανάστευσης στην Ελλάδα.

Για τη μετανάστευση υποτίθεται ότι δεν θα επηρεάσει, τουλάχιστον θετικά, με τις πληθυσμιακές εξελίξεις. Η υπόθεση αυτή είναι απόρροια των αποτελεσμάτων συλλογής των στατιστικών δεδομένων για τη συνολική μετανάστευση εξισορροπείται, σχεδόν εξ ολοκλήρου, από την παλιννόστηση από τα μέσα της προηγούμενης δεκαετίας, χωρίς να επηρεάζει κατ' αυτόν τον τρόπο ουσιαστικά τις πληθυσμιακές εξελίξεις. Αντίθετα, η σημειούμενη διαφορά μεταξύ εισερχομένων και εξερχόμενων που αναφέρεται από την ΕΣΥΕ, προϋπήρχε από την προηγούμενη δεκαετία και δεν πρέπει να αφορά Έλληνες μετανάστες, τουλάχιστον συνολικά, αλλά παντοειδείς, ανεξέλεγκτα εισερχόμενους οπαδούς.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, παρά την εξισορρόπηση του ρεύματος των μεταναστευόντων προς το εξωτερικό από τους παλιννοστούντες, υπάρχει, έστω και σε μικρή έκταση, επίδραση του παράγοντα μετανάστευση-παλιννόστηση στη δομή του πληθυσμού κατά ηλικία, λόγω διαφοροποιήσεως της ηλικίας των μεταναστευόντων από τους παλιννοστούντες.

Τέλος, θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι η αναμενόμενη άρση των περιορισμών για την κίνηση του εργατικού δυναμικού στις χώρες της Ε.Ο.Κ. μετά το 1988, πιθανότατα θα δημιουργήσει σημαντικό μεταναστευτικό ρεύμα Ελλήνων υπηκόων προς τις υπόλοιπες χώρες λόγω των δυσμενών συνθηκών που διαμορφώνονται στην Ελλάδα, σε σχέση με τις χώρες της Ε.Ο.Κ.

Συμπέρασμα

Το πρόβλημα της μετανάστευσης, που αγνοήθηκε ουσιαστικά με την θεώρηση κλειστού πληθυσμού, είναι δυσεπίλυτο, λόγω ελλείψεως στατιστικών δεδομένων. Είναι γεγονός πάντως, από τα δεδομένα που υπάρχουν μέχρι το 1977, ότι ο παράγοντας μετανάστευση - παλιννόστηση επηρεάζει αρνητικά την εξέλιξη του πληθυσμού, με πλεόνασμα εκροής νέων και εισροής γεροντικών ηλικιών.

Τα μεθοδολογικά προβλήματα είναι πολύ σοβαρά, όσον αφορά την εσωτερική μετανάστευση, διότι η έλλειψη στατιστικών δεδομένων αποτελεί την κύρια αιτία αδυναμίας προσδιορισμού των προβολών στα επί μέρους γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας. Σήμερα, όμως, θεωρείται άκρως αναγκαίος ο προσδιορισμός των προβολών αυτών, τουλάχιστον για τα μεγάλα γεωγραφικά διαμερίσματα, με εκμετάλλευση έστω και των στοιχείων της απογραφής του 1981.

Δυστυχώς δεν υπάρχουν σήμερα αξιόπιστα στατιστικά δεδομένα για την παρουσία αλλοδαπών στην Ελλάδα, ιδίως γι' αυτούς που προέρχονται από αφρικανο-ασιατικές χώρες. Ο προσδιορισμός της εξελικτικής παρουσίας των αλλοδαπών και αλλοεθνών στον ελληνικό χώρο αποτελεί ουσιαστικό πληθυσμιακό πρόβλημα στην Ελλάδα και ασφαλώς δεν αποτελεί λύση η παράβλεψή του · αντίθετα, θα πρέπει να αποτελέσει άμεσο αντικείμενο επιστημονικής έρευνας σε όλα τα επίπεδα.

Πίνακας 6: Η εσωτερική μετανάστευση (καθαρή) στην Ελλάδα κατά μεγάλες ομάδες ηλικιών, 1951-1980.

Ομάδες ηλικιών	1956-'60		1966-'70		1976-'80	
	Σε χιλιάδες	%	Σε χιλιάδες	%	Σε χιλιάδες	%
Σύνολο	222,8	100,0	263,7	100,0	150,7	100,0
0-14	42,8	19,2	45,5	17,5	16,2	10,8
15-29	108,9	48,9	117,9	44,7	95,7	63,5
30-44	38,9	17,5	51,6	19,5	24,6	16,3
45-64	23,5	10,5	31,9	12,1	6,6	4,4
65 και άνω	8,7	3,9	16,8	6,4	7,6	5,0

Πίνακας 7: Εξέλιξη των πληθυσμιακών στοιχείων της χώρας για τις επόμενες δεκαετίες.

ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ	1991	2001	2011	2021
Σύνολο	10.269	10.206	10.202	10.085
0-14	1.294	1.611	1.642	1.720
15-44	4.377	4.359	3.942	3.528
45-64	2.529	2.534	2.764	2.885
65 και άνω	1.439	1.702	1.854	1.952
Ποσοστιαία κατανομή (%)				
0-14	18,7	15,8	16,2	17,1
15-64	67,3	67,5	65,7	63,6
65 και άνω	1,40	16,7	18,1	19,3
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Πίνακας 8: Δείκτης της εξέλιξης, της κατά ηλικίας σύνθεσης του πληθυσμού στις αστικές – ημιαστικές και αγροτικές περιοχές, 1951-1981

ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ	ΑΣΤΙΚΟΣ				ΗΜΙΑΣΤΙΚΟΣ				ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ			
	1951	1961	1971	1981	1951	1961	1971	1981	1951	1961	1971	1981
ΣΥΝΘΕΣΗ												
	27,9	30,3	32,3	32,7	24,7	28,3	32,0	33,4	23,8	28,2	34,4	40,7
ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΑΝΑΛΟΓΙΑ												
	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
έως 15 ετών	23,2	23,1	23,2	22,8	29,1	27,7	27,3	24,8	33,0	30,1	28,2	20,6
15-60 ετών	70,8	69,6	67,4	66,6	64,1	64,1	61,7	63,0	59,7	60,9	58,8	60,1
άνω 65 ετών	6,0	7,3	9,4	10,6	6,8	8,2	11,0	12,2	7,3	9,0	13,2	19,3

Πίνακας 9: Εσωτερική μετανάστευση μεταξύ των αστικών και αγροτικών περιοχών στην Ελλάδα, 1951-1980.- Εκτιμήσεις της καθαρής επίδρασης (σε χιλ. ατόμων).

Περιοχές	1951-'60	1961-'70	1971-'80
Π.Σ. Αθηνών	308	376	197
Π.Σ. Θεσσαλονίκης	54	103	79
Λοιπές αστικές περιοχές	26	23	82
Ημιαστικές περιοχές	-22	-28	1
Αγροτικές περιοχές	-360	-474	-359

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ
ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΑΧΑΪΑΣ

Πρόλογος εργασίας

Στο κεφάλαιο αυτό θα προσπαθήσουμε να εκθέσουμε με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη σαφήνεια τα πληθυσμιακά στοιχεία του Νομού Αχαΐας, έτσι όπως τα συλλέξαμε μέσα από την έρευνα που πραγματοποιήσαμε. Η έρευνά μας ήταν αρκετά δυσχερής. Δεν είχαμε την πολυτέλεια, ούτε της πληθώρας των στοιχείων, ούτε των πηγών. Πέρα από αυτό, τα στοιχεία που βρέθηκαν, αρκετά από αυτά ήταν υπερβολικά ελλιπή. Περιοριστήκαμε σε στοιχεία που υπήρχαν στην ευχέρεια της Στατιστικής Υπηρεσίας Πατρών και στην στατιστική και διαγραμματική τους ανάλυση, όπου αυτό ήταν εφικτό. Παρακάτω παραθέτουμε πίνακες και διαγράμματα τόσο για τον Ν. Αχαΐας όσο και για τις επιμέρους επαρχίες αυτού (Πάτρα, Αιγιάλεια, Καλάβρυτα).

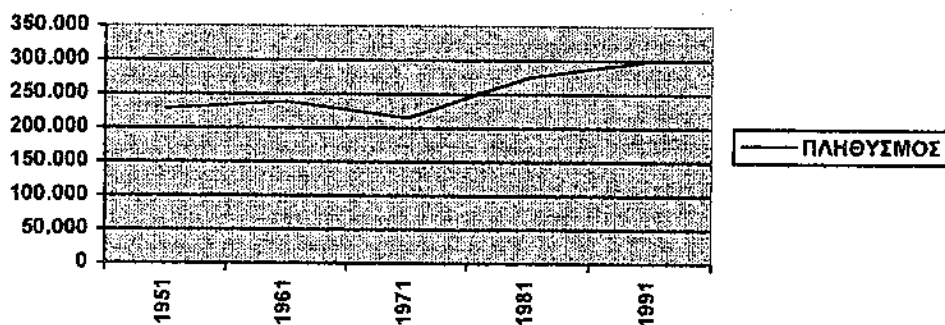
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ Ν. ΑΧΑΪΑΣ

Απογραφή 1951-1991

ΕΤΗ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
1951	228.871
1961	239.206
1971	215.150
1981	275.193
1991	300.078

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Πατρών

Διαγραμματική Απεικόνιση απογραφής 1951-'91

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΑΠΟΓΡΑΦΩΝ (1981 ΚΑΙ 1991) ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΧΑΪΑΣ

Απογραφή του 1981

Τα στοιχεία που έχουμε από την απογραφή του 1981 είναι εξαιρετικά περιορισμένα, όπως είπαμε σε κάθε απογραφή έχουμε σχετικά μεγάλες διαφορές ως προς την έκταση και την ανάλυση των στοιχείων που συλλέγονταν.

Έτσι λοιπόν τα μόνα στοιχεία που έχουμε από την απογραφή του 1981 είναι όπως βλέπουμε στον πίνακα 8, βασικά μια ισομερής κατανομή του πληθυσμού στα δύο φύλα και βέβαια μια αύξηση του πληθυσμού κατά 14,7% περίπου από την προηγούμενη απογραφή του 1971 αφού τώρα ο πληθυσμός του Ν. Αχαΐας ανέρχεται στις 275.164 σύνολο και των δυο φύλων, έναντι 239.859 που ήταν ο πληθυσμός το 1971.

Όπως είπαμε και πριν, η κατανομή του πληθυσμού στα δύο φύλα είναι πραγματικά ισομερείς όπως βλέπουμε και στο γράφημα 9, η διαφορά μεταξύ τους είναι μηδενική αφού και τα δύο φύλα κατέχουν ποσοστό 50%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ Ν. ΑΧΑΪΑΣ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ ΑΠΟΓΡΑΦΗ 1981.

ΕΤΟΣ	ΑΡΡΕΝΕΣ	ΘΗΛΕΙΣ	ΣΥΝΟΛΟ
1981	137.923	137.241	275.164

Απογραφή του 1991

Ερχόμαστε τώρα στην τελευταία μέχρι σήμερα απογραφή, της 17^{ης} Μαρτίου 1991, τα στοιχεία που έχουμε είναι αρκετά αυτή τη φορά, όπως θα διαπιστώσουμε στην συνέχεια.

Όπως βλέπουμε στον πίνακα 9, υπάρχει μία αύξηση του πληθυσμού της τάξης του 9% περίπου, δηλαδή τώρα το σύνολο του πληθυσμού ανέρχεται στις 300.078 από 275.164 που ήταν το 1981.

Η αύξηση αυτή του πληθυσμού που είναι όπως είπαμε της τάξης του 9% είναι πολύ μικρότερη από αυτή του 14,7% που διαπιστώσαμε στην απογραφή του 1981, συνεπώς μπορεί να υπάρχει μία αύξηση του πληθυσμού αλλά αυτή είναι πολύ μικρότερη της αναμενόμενης και φυσιολογικής για την ανανέωση του πληθυσμού.

Ακόμα όπως βλέπουμε στον πίνακα 9 αλλά και στο γράφημα 10, ο αγροτικός πληθυσμός έχει μειωθεί ακόμα πιο πολύ, συγκεκριμένα έχει κατεβεί σε ποσοστό 31% από 38% που ήταν στην απογραφή του 1971.

Ο αστικός πληθυσμός βέβαια έχει αυξηθεί, και έτσι από το 60% του 1971 τώρα ανέρχεται στο 66% επί του συνολικού πληθυσμού, ενώ μόλις μια μονάδα έχει ανέβει ο ημιαστικός πληθυσμός από το 1971 και είναι στο 3%.

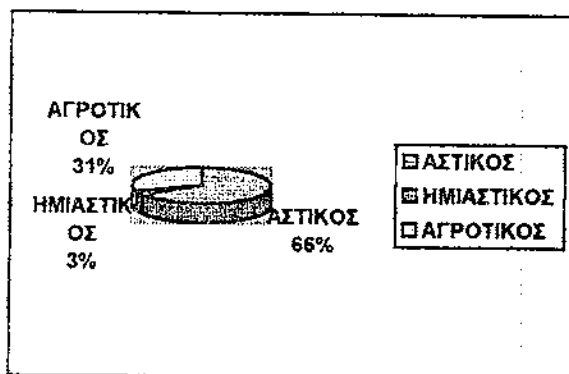
ΠΙΝΑΚΑΣ 9

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ Ν. ΑΧΑΪΑΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗ 1991

ΣΥΝΟΛΟ	ΑΣΤΙΚΟΣ	ΗΜΙΑΣΤΙΚΟΣ	ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ
300.078	198.664	9.732	91.682

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΓΡΑΦΗΜΑ 10
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ Ν. ΑΧΑΪΑΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗ 1991

Επίσης η κατανομή του πληθυσμού στα δύο φύλα είναι η ίδια με την απογραφή του 1971, δηλαδή 50% το κάθε φύλο όπως βλέπουμε και στο γράφημα 11.

ΓΡΑΦΗΜΑ 11
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΣΤΑ ΔΥΟ ΦΥΛΑ
ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΤΟΥ 1991

Πολύ μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η κατανομή του πληθυσμού κατά ηλικία όπως βλέπουμε στον πίνακα 10, τα δεδομένα έχουν αλλάξει δραματικά από την απογραφή του 1971.

Βλέπουμε καθαρά και στο γράφημα 12 ότι τα τελευταία είκοσι χρόνια υπάρχει μια δραματική μείωση των γεννήσεων που έχει πολλές επιπτώσεις.

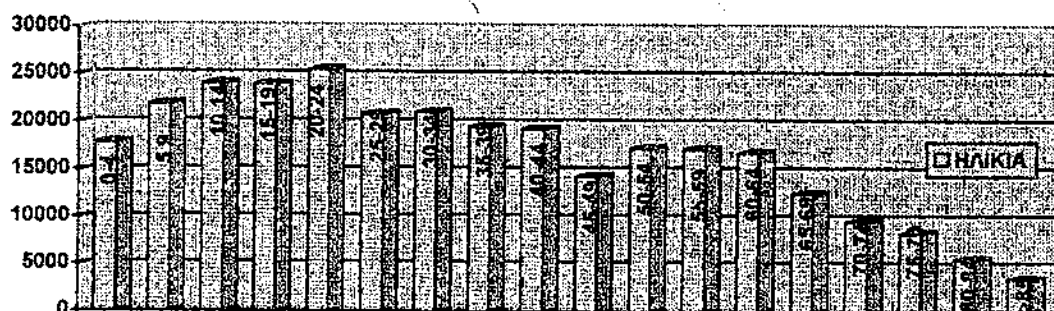
Συγκεκριμένα το 1971 είδαμε ότι η κατανομή του πληθυσμού ήταν κατά ένα πολύ μεγάλο μέρος στις ηλικίες από 0 έως 20 ετών, το 1991 αυτό έχει ανατραπεί και οι ηλικίες από 0 έως 20 ετών αποτελούν μια συνεχώς αυξανόμενη μειονότητα.

Αυτό το γεγονός βέβαια έχει και σαν αποτέλεσμα την αλλαγή της κατανομής του πληθυσμού και στις υπόλοιπες ηλικίες, έτσι βλέπουμε να μετατοπίζεται ο κύριος όγκος του πληθυσμού σε μεγαλύτερες ηλικίες, παρατηρούμε λοιπόν στο γράφημα 12 ότι σημαντικό μερίδιο του συνολικού πληθυσμού αποτελούν πλέον και οι ηλικίες από 45 έως 70 ετών, θα δούμε όλα αυτά τι επιπτώσεις θα έχουν σε όλους τους τομείς στο επόμενο κεφάλαιο.

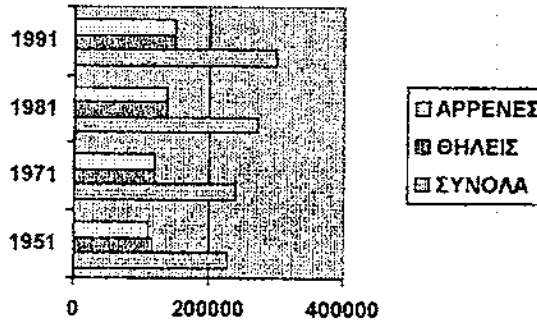
ΠΙΝΑΚΑΣ 10
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ Ν. ΑΧΑΪΑΣ ΚΑΤΑ ΗΛΙΚΙΑ
ΑΠΟΓΡΑΦΗ 1991

ΗΛΙΚΙΕΣ	1991	ΗΛΙΚΙΕΣ	1991
0-4	17883	45-49	14370
5-9	21940	50-54	17344
10-14	24093	55-59	17243
15-19	24028	60-64	16884
20-24	25553	65-69	12564
25-29	20913	70-74	9653
30-34	21081	75-79	8360
35-39	19582	80-84	5662
40-44	19337	85 και άνω	3588

ΓΡΑΦΗΜΑ 12
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΗΛΙΚΙΑ
ΑΠΟΓΡΑΦΗ 1991

ΓΡΑΦΗΜΑ 13
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ Ν. ΑΧΑΪΑΣ
ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ 1951-91

ΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΩΝ ΑΠΟΓΡΑΦΩΝ ΚΑΙ Η ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥΣ

Σε αυτό το κεφάλαιο τώρα θα αναλύσουμε τα δεδομένα των απογραφών τα οποία παρουσιάσαμε στα προηγούμενα κεφάλαια, συγκεκριμένα θα αναλύσουμε την εξέλιξη της γεννητικότητας, της θνησιμότητας, και επίσης ενός ακόμα πολύ βασικού παράγοντα που επηρεάζει τα αποτελέσματα των απογραφών, δηλαδή της μετανάστευσης.

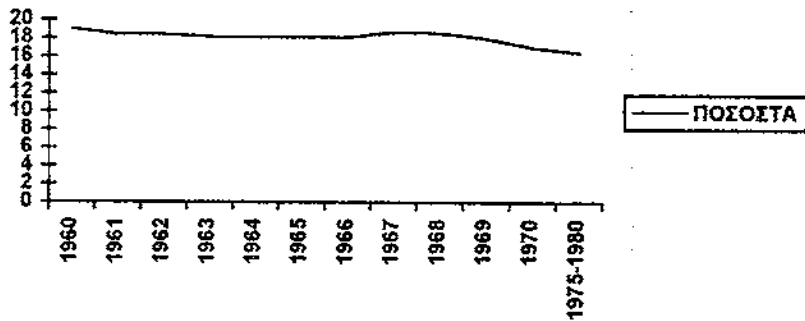
Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΓΑΜΗΛΙΟΤΗΤΑΣ

Όπως είχαμε αναφέρει στο δεύτερο κεφάλαιο δεν έχουμε δείκτες γεννητικότητας για τον Ν. Αχαΐας ξεχωριστά, υπάρχουν όμως κάποιοι δείκτες γεννητικότητας για το σύνολο της χώρας, οι οποίοι όμως από άλλα στοιχεία που έχουμε δεν είναι αντιπροσωπευτικοί της εξέλιξης της γεννητικότητας στο νομό μας και θα εξηγήσουμε γιατί.

Στο γράφημα 13 η εξέλιξη της γεννητικότητας στη χώρα παρουσιάζεται ως εξής, μέχρι το 1966 ο δείκτης ακολουθεί μία σταθερή πορεία, τα επόμενα τρία χρόνια έχει μία άνοδο ο δείκτης, και μετά μία συνεχή πτώση, έως το 1980 όπως φαίνεται στο γράφημα.

Στο γράφημα 14 έχουμε τον αριθμό των γεννήσεων στο Ν. Αχαΐας από το 1974 μέχρι το 1995, βλέπουμε λοιπόν για το νομό μας ότι από το 1974 έως και το 1981 οι γεννήσεις παρουσιάζουν μία συνεχή αύξηση και όχι μείωση όπως ο γενικός δείκτης γεννήσεων της χώρας από το 1970 και μετά όπως είδαμε.

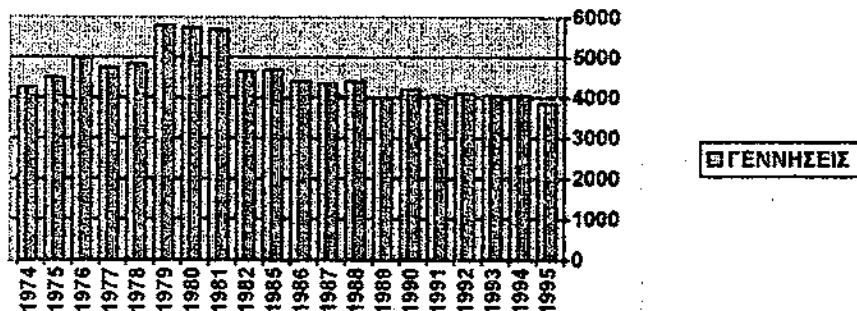
ΓΡΑΦΗΜΑ 14
ΓΡΑΦΗΜΑ ΔΕΙΚΤΩΝ ΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ
ΤΟ 1960 ΕΩΣ ΤΟ 1978

Μετά το 1981 όμως τα πράγματα αλλάζουν σταδιακά και παρατηρούμε ότι την περίοδο 1979 έως και 1982 οι γεννήσεις στο νομό μας είχαν φτάσει στο ανώτερο σημείο τους και από 1982 έως και το 1995 που είναι και το πιο πρόσφατο έτος για το οποίο έχουμε στοιχεία ο αριθμός των γεννήσεων πέφτει με μικρό αλλά σταθερό ρυθμό.

Η εξέλιξη αυτή της γεννητικότητας δεν είναι καθόλου ευχάριστη και αν συνεχιστεί με τον ίδιο ρυθμό τα προβλήματα που ήδη υπάρχουν θα πάρουν τρομακτικές διαστάσεις, θα δούμε βέβαια στη συνέχεια τι ακριβώς σημαίνει αυτό.

ΓΡΑΦΗΜΑ 15
ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ Ν. ΑΧΑΪΑΣ 1974 ΕΩΣ 1995

Είδαμε λοιπόν την εξέλιξη των γεννήσεων στον Νομό Αχαΐας και παρατηρήσαμε ότι αφού έφτασαν οι γεννήσεις σε κάποιο ανώτερο σημείο, μετά ακολουθεί μία συνεχή πτώση, εδώ λοιπόν παρουσιάζει ενδιαφέρον να μελετήσουμε

και την εξέλιξη των γάμων στο Νομό Αχαΐας για τα αντίστοιχα διαστήματα γιατί οι γάμοι και οι γεννήσεις είναι δύο μεγέθη που έχουν άμεση σχέση μεταξύ τους. Δηλαδή δεν θα μπορούσε να υπάρξει αύξηση των γεννήσεων ταυτόχρονα με μία μείωση των γάμων, ας δούμε λοιπόν τι συμβαίνει συγκεκριμένα στο νομό μας.

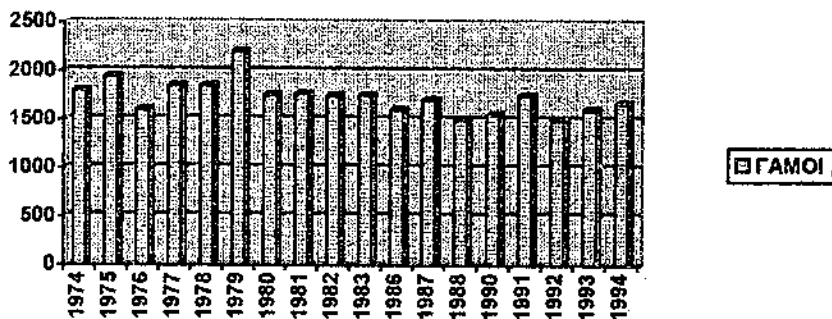
Στο γράφημα 15 παρατηρούμε ότι η εξέλιξη των γάμων στον Ν. Αχαΐας είναι αρκετά ανώμαλη αφού υπάρχουν πάρα πολλές αυξομειώσεις όλο αυτό το διάστημα που εξετάζουμε.

Κατά την περίοδο 1977 μέχρι το 1980 βλέπουμε ότι ο αριθμός των γάμων που τελέστηκαν βρίσκεται στην ανώτερη τιμή του, αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την αύξηση των γεννήσεων κατά την περίοδο 1979 έως το 1982 όπως επισημάναμε και πριν, είναι λοιπόν σαφές ότι τα δύο αυτά μεγέθη δηλαδή, οι γεννήσεις και οι γάμοι είναι συνδεδεμένα μεταξύ τους.

Μετά το 1982 τώρα βλέπουμε ότι ο αριθμός των γάμων που λαμβάνουν χώρα κάθε χρόνο διαφέρει αρκετά από έτος σε έτος, καμία περίπτωση όμως δεν φτάνει στα επίπεδα της περιόδου 1979-82, αντιθέτως με εξαίρεση κάποια μεμονωμένα έτη ο αριθμός των γάμων ακολουθεί μία φθίνουσα πορεία.

Εδώ λοιπόν ίσως να εντοπίζεται και μία από τις αιτίες της αυξανόμενης μείωσης της γεννητικότητας στον νομό μας, αλλά τα αίτια θα μας απασχολήσουν στη συνέχεια στο επόμενο κεφάλαιο.

ΓΡΑΦΗΜΑ 16
ΓΑΜΟΙ ΣΤΟΝ Ν. ΑΧΑΪΑΣ 1974 ΕΩΣ 1995

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΘΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑΣ

Όπως είπαμε και στο κεφάλαιο 2 δεν έχουμε τους δείκτες θνησιμότητας συγκεκριμένα για τον νομό μας γιατί τα αποτελέσματα των απογραφών και κυρίως κάποιοι δείκτες, βγαίνουν μόνο για το σύνολο των περιοχών όλης της χώρας και όχι για κάθε μια περιοχή ξεχωριστά.

Αυτό που μπορούμε να κάνουμε εμείς είναι να παρουσιάσουμε τους αριθμούς των θανάτων κάθε χρόνο όπως καταγράφονται στα ειδικά βιβλία του ληξιαρχείου, και να προσπαθήσουμε να βγάλουμε κάποια συμπεράσματα.

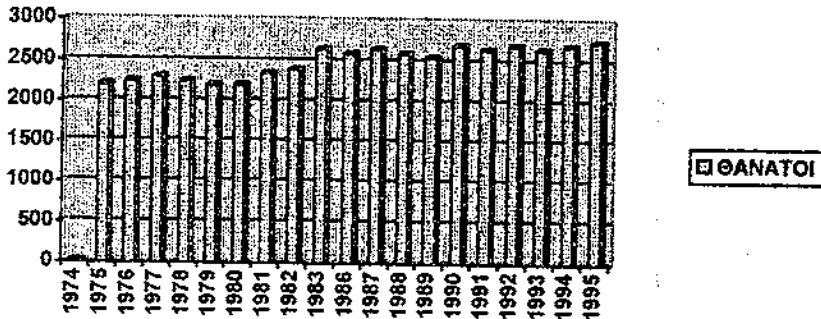
Στο γράφημα 15 βλέπουμε ότι ο αριθμός των θανάτων στο Ν. Αχαΐας κάθε χρόνο αυξάνεται και με δεδομένο ότι ο αριθμός των γεννήσεων κάθε χρόνο συνεχώς μειώνεται, δηλαδή η αύξηση του πληθυσμού γίνεται με οριακά πλέον μεγέθη αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα την αύξηση της θνησιμότητας.

Δηλαδή παρατηρούμε μία αύξηση των θανάτων κάθε χρόνο και ταυτόχρονα έχουμε μείωση των γεννήσεων, που σημαίνει ότι οι ηλικίες που παρουσιάζουν μικρότερη θνησιμότητα μειώνονται συνεχώς σε αριθμό και αυξάνονται οι ηλικίες που παρουσιάζουν μεγαλύτερη θνησιμότητα.

Όπως είπαμε στο κεφάλαιο 2 ο δείκτης θνησιμότητας βγαίνει από το κλάσμα που έχει σαν αριθμητή τον αριθμό των θανάτων που συμβαίνουν στο σύνολο του έτους και παρονομαστή τον πληθυσμό στα μέσα του έτους. (ΓΕΝΙΚΗ ΘΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑ= $\Theta/\Pi \times 1.000$) ξέρουμε λοιπόν ότι ο αριθμητής του κλάσματος δηλαδή οι θάνατοι κατά τη διάρκεια του έτους αυξάνονται ενώ ο πληθυσμός αυξάνεται αλλά με πολύ μικρότερο ρυθμό άρα και το αποτέλεσμα του κλάσματος δηλαδή ο δείκτης θνησιμότητας πρέπει μαθηματικά να έχει ανοδική πορεία.

Αν λοιπόν συνεχιστεί αυτό το φαινόμενο με τον ίδιο ρυθμό σε μερικά χρόνια ο πληθυσμός του Ν. Αχαΐας όπως και όλης της χώρας βέβαια όχι μόνο δεν θα αυξάνεται αλλά μετά από κάποιο σημείο θα αρχίσει η αντίστροφη πορεία, ο πληθυσμός δηλαδή θα μειώνεται με καταστροφικές συνέπειες σε όλους τους τομείς, όπως θα δούμε αναλυτικά παρακάτω.

ΓΡΑΦΗΜΑ 17
ΘΑΝΑΤΟΙ ΣΤΟΝ Ν. ΑΧΑΪΑΣ 1974-95

Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ

Εξετάσαμε λοιπόν την εξέλιξη της γεννητικότητας, και γαμηλιότητας καθώς και της θνησιμότητας, δεν θα μπορούσαμε όμως να βγάλουμε κάποια σωστά συμπεράσματα αν δεν εξετάσουμε και κάποιο ακόμα πολύ σημαντικό μέγεθος, που δεν είναι άλλο από τη μετανάστευση.

Είδαμε στις απογραφές του 1961 και 1971 ότι ο πληθυσμός του Ν. Αχαΐας παρέμεινε αμετάβλητος ουσιαστικά ενώ το λογικό βέβαια θα ήταν αύξηση του πληθυσμού, αντίθετα όμως από το 1960 μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του 1970 όχι μόνο δεν έχουμε αύξηση του πληθυσμού, αλλά παρουσιάζεται μία αύξηση και της θνησιμότητας αυτό βέβαια όπως θα δούμε οφείλεται στην μετανάστευση.

Θα πρέπει βέβαια να τονίσουμε και εδώ ότι δεν υπάρχουν κάποια στοιχεία για την μετανάστευση που να αναφέρονται μόνο στο Ν. Αχαΐας.

Στον πίνακα 11 μπορούμε να δούμε πώς εξελίσσεται το μεταναστευτικό κύμα στην Πελοπόννησο κατά την περίοδο 1960 έως και το 1971, βλέπουμε λοιπόν ότι από το 1960 υπάρχει ένα ολοένα αυξανόμενο μεταναστευτικό κύμα, το οποίο βέβαια έχει ξεκινήσει από την δεκαετία του 1950. Παρατηρώντας τα νούμερα βλέπουμε ότι από τέσσερις χιλιάδες μετανάστες περίπου που είχαμε το 1960, φτάνουμε στον υπερδιπλασιασμό τους το 1962 δηλαδή οκτώ χιλιάδες τριακόσιους.

Η πορεία αυτή βέβαια όπως βλέπουμε έχει και συνέχεια ανάλογη, έτσι όπως βλέπουμε το κύμα αυτό το μεταναστευτικό συνεχίζει να αυξάνεται και φτάνει στην ανώτερη του τιμή το 1965 που ήταν 12990 μόνιμοι μετανάστες στο εξωτερικό.

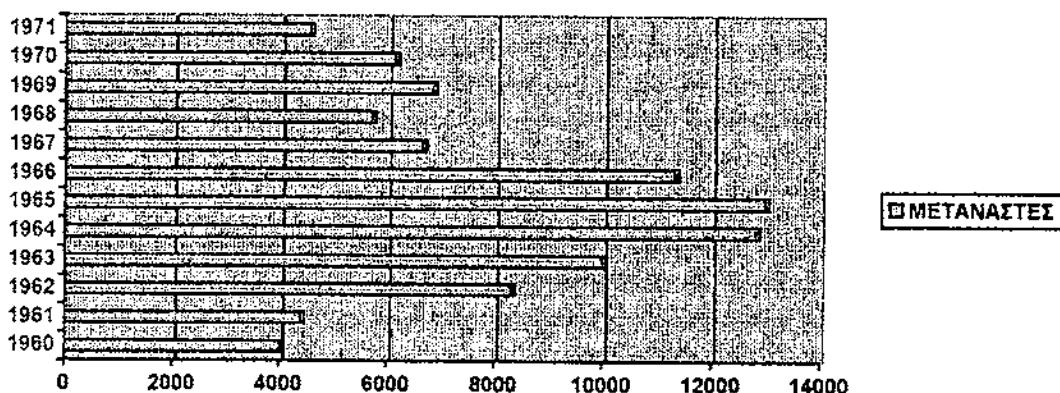
ΠΙΝΑΚΑΣ 11

ΕΤΗ	ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ
1960	4002
1961	4381
1962	8306
1963	9985
1964	12822
1965	12990
1966	11325
1967	6654
1968	5705
1969	6841
1970	6140
1971	4552

Στο διάγραμμα 18 βλέπουμε την γραφική απεικόνιση της εξέλιξης της μετανάστευση στην Πελοπόννησο μπορούμε να δούμε καθαρά πόσο μεγάλη είναι η αύξηση της μετανάστευσης στα μέσα της δεκαετίας του 1960 και την σταδιακή εκτόνωσή της, μετά το 1965 που ήταν ένα μάλλον οριακό έτος, όσον αφορά την άνοδο της μετανάστευσης.

ΓΡΑΦΗΜΑ 18

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟ ΑΠΟ ΤΟ 1960 ΕΩΣ ΤΟ 1971

Παρατηρήσαμε πιο πάνω ότι από τις αρχές της δεκαετίας του 1960 μέχρι και το τέλος της, ο πληθυσμός του Ν. Αχαΐας παρέμεινε ουσιαστικά αμετάβλητος, στο σύνολό του όμως ο πληθυσμός της Ελλάδας όχι μόνο δεν έμεινε αμετάβλητος, αλλά υπέστη μια μικρή αλλά ουσιαστική πραγματική μείωση.

Στον πίνακα 12 βλέπουμε πως η εξωτερική μετανάστευση απορροφά την φυσική αύξηση του πληθυσμού στην Ελλάδα, έτσι καταλήγουμε να έχουμε μία πραγματική μείωση του πληθυσμού.

Συγκεκριμένα, ξεκινώντας από το 1963 όπου η φυσική αύξηση του πληθυσμού ήταν 81.436 φθάνουμε στο 1966 ακολουθώντας μία ανοδική πορεία, όπου έχουμε 86.701 φυσική αύξηση του πληθυσμού.

Παράλληλα η εξωτερική μετανάστευση το 1963 ήταν 100.072 και ακολουθώντας μια ακόμα μεγαλύτερη άνοδο από την φυσική αύξηση του πληθυσμού φθάνει το 1965 στο αρκετά υψηλό νούμερο 117.167. Παρατηρούμε λοιπόν πως αυτό το διάστημα όπως φαίνεται και στο γράφημα 19 η διαφορά της φυσικής αύξησης του πληθυσμού με την εξωτερική μετανάστευση της χώρας συνεχώς μεγαλώνει υπέρ της εξωτερικής μετανάστευσης μέχρι το 1965 μετά τα πράγματα καλυτερεύουν για λίγο αλλά η αναπαραγωγική ικανότητα του πληθυσμού έχει μειωθεί λόγω της παρατεταμένης αφαιμάξης του από την μετανάστευση, που έχει απορροφήσει κυρίως νεαρές ηλικίες.

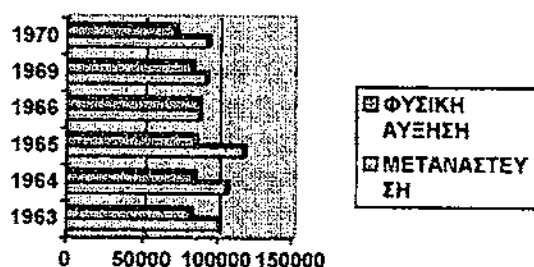
Κατά συνέπεια ενώ δεν έχουμε άλλη σημαντική αύξηση της μετανάστευσης, η αύξηση του πληθυσμού συνεχίζει να πραγματοποιείται με όλο και πιο μειωμένο ρυθμό έως το 1970.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

ΕΤΟΣ	ΦΥΣΙΚΗ ΑΥΞΗΣΗ	ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΜΕΙΩΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ
1963	81436	100072	18636
1964	83680	105569	21889
1965	84179	117167	32988
1966	86701	86896	195
1969	82252	91552	9300
1970	70919	92681	21762

ΓΡΑΦΗΜΑ 19

ΣΧΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΥΞΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ 1963-70

Τα συμπεράσματα λοιπόν που βγάζουμε μελετώντας τον πίνακα 12, καθώς και το γράφημα 19 είναι ότι η μετανάστευση του πληθυσμού κυρίως προς χώρες του εξωτερικού έλαβε διαστάσεις επιδημίας κατά τη δεκαετία του 1960 κυρίως.

Αυτό βέβαια το εξαιρετικά σημαντικό κοινωνικό φαινόμενο όπως ήταν αναμενόμενο επηρέασε σε πολύ μεγάλο βαθμό τις εξελίξεις των δημογραφικών δεδομένων που εξετάζουμε.

Οι συνέπειες βέβαια που είχε αυτό το τεράστιο κοινωνικό φαινόμενο ήταν πολυδιάστατες και βέβαια εκτός από τα άμεσα ορατά αποτελέσματα που είχε, δηλαδή μείωση του πληθυσμού της χώρας γενικά, αλλά και των επιμέρους περιοχών, γιατί κάθε περιοχή συνέβαλε σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητές της, άλλες λιγότερο και άλλες

πολύ περισσότερο, υπήρξαν λοιπόν και άλλες συνέπειες ίσως πιο σημαντικές οι οποίες φάνηκαν μετά.

Αναφερόμαστε βέβαια στις συνέπειες που είχε η μετανάστευση στη γεννητικότητα αλλά και στη θνησιμότητα αφού όπως είδαμε η γεννητικότητα από το 1967 και μέχρι σήμερα παρουσιάζει πτώση, ενώ παράλληλα η θνησιμότητα παρουσιάζει μια συνεχή αύξηση.

Δεν πρέπει όμως να αποδίδουμε τη μείωση της γεννητικότητας και την αύξηση της θνησιμότητας μόνο στο φαινόμενο της μετανάστευσης, όπως θα δούμε στο επόμενο κεφάλαιο υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν την πορεία αυτών των δεδομένων σε εξίσου σημαντικό βαθμό.

Θα προσπαθήσουμε στο επόμενο κεφάλαιο να προσδιορίσουμε τις αιτίες που διαμόρφωσαν την εξέλιξη των δημογραφικών δεδομένων κατά αυτόν τον τρόπο στο Ν. Αχαΐας, που βέβαια σε μεγάλο βαθμό είναι οι ίδιες που ισχύουν σε όλη τη χώρα και επηρεάζουν την εξέλιξη των δημογραφικών δεδομένων γενικά.

ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΤΩΝ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΑΧΑΪΑΣ

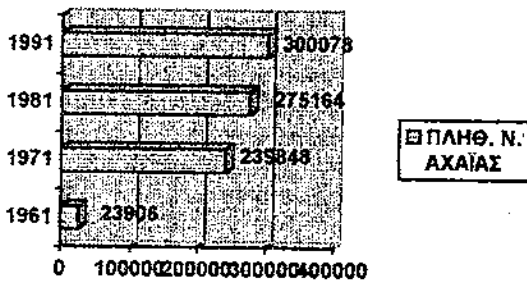
Παρουσιάσαμε μέχρι τώρα τα δεδομένα των απογραφών που έχουν γίνει στην Ελλάδα από το 1961 έως και την τελευταία απογραφή του 1991, τώρα θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε τις εξελίξεις των δεδομένων και τι σημαίνουν αυτά τα στοιχεία για τον Ν. Αχαΐας κυρίως.

Στο γράφημα 20 βλέπουμε πώς εξελίχθηκε ο πληθυσμός του Ν. Αχαΐας και παρατηρούμε ότι από το 1961 έως την επόμενη απογραφή του 1971, έχουμε σχεδόν μηδενική αύξηση του πληθυσμού, και θα δούμε πως αυτό οφείλεται κυρίως στην αυξημένη μετανάστευση που σημειώθηκε ολόκληρη την δεκαετία του 1960 προς το εξωτερικό, όπως είδαμε αναλυτικά και στον πίνακα 12.

Επειτα από το 1971 μέχρι την επόμενη απογραφή του 1981 έχουμε μια σημαντική αύξηση του πληθυσμού της τάξης του 15,2%, για να φτάσουμε στην τελευταία απογραφή του 1991 στην οποία η αύξηση του πληθυσμού είναι σε μεγάλο βαθμό μειωμένη με ποσοστό μόλις 9,05%. Εδώ ένα μεγάλο μέρος της ευθύνης για τον πραγματικά μειωμένο ρυθμό αύξησης του πληθυσμού πρέπει να αποδοθεί στις έμμεσες επιπτώσεις της μετανάστευσης που σημειώθηκε τις προηγούμενες δεκαετίες, γιατί όπως είπαμε η αναπαραγωγική ικανότητα του πληθυσμού μειώθηκε αισθητά

λόγω της μείωσης του δυναμικού των αναπαραγωγικών στρωμάτων του πληθυσμού, γιατί αυτό κυρίως το δυναμικό χτυπήθηκε από την μετανάστευση.

ΓΡΑΦΗΜΑ 20 ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ Ν. ΑΧΑΪΑΣ ΑΠΟΓΡΑΦΕΣ 1961-91

Μελετήσαμε λοιπόν την εξέλιξη του συνολικού πληθυσμού του Ν. Αχαΐας. Τώρα θα δούμε πώς διαμορφώνεται η κατανομή του πληθυσμού σε αστικό, ημιαστικό και αγροτικό από το 1961 έως και σήμερα σχεδόν. Παρατηρώντας λοιπόν το γράφημα 21 βλέπουμε πόσο μεγάλη είναι η αύξηση του πληθυσμού των μεγάλων αστικών κέντρων, συγκεκριμένα από το 1961 έως το 1971 έχουμε μία αύξηση του πληθυσμού των μεγάλων αστικών κέντρων της τάξης του 14,7% ενώ το 1991 και σε διάστημα μιας εικοσαετίας έχουμε υπερδιπλάσια αύξηση του πληθυσμού των πόλεων που φτάνει σε ποσοστό το 38,6%.

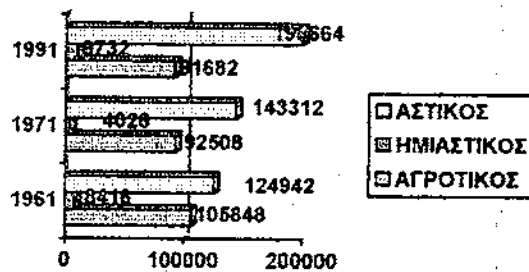
Στον αντίποδα της αύξησης του πληθυσμού των αστικών κέντρων, έχουμε την μείωση του πληθυσμού των αγροτικών περιοχών, συγκεκριμένα ενώ στην απογραφή του 1961 ο αγροτικός πληθυσμός του Ν. Αχαΐας αριθμούσε 105.848 κατοίκους στην επόμενη απογραφή του 1971 παρουσιάστηκε μια αποδυναμωσή του σε ποσοστό – 12,60% που είναι πολύ μεγάλο ποσοστό αν λάβουμε υπόψη μας ότι όχι μόνο ξεπεράστηκε η φυσική αύξηση του πληθυσμού δηλαδή ο αριθμός των γεννήσεων αλλά, σημειώθηκε και πραγματική μείωση του συνολικού πληθυσμού.

Εδώ πρέπει να πούμε ότι ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού που εγκατέλειψε τις αγροτικές περιοχές μετανάστευσε σε χώρες του εξωτερικού, και βέβαια ένα μέρος του κατευθύνθηκε στα μεγάλα αστικά κέντρα του νομού αλλά και στην υπόλοιπη χώρα.

Στην απογραφή του 1991 είκοσι χρόνια μετά ο πληθυσμός των αγροτικών περιοχών παρουσιάζει μία περαιτέρω μικρότερη όμως μείωση όμως η σύνθεση των

ηλικιών που τον απαρτίζουν είναι πλέον πολύ διαφορετική , αυτό μπορούμε να το δούμε αναλυτικά στο γράφημα 22.

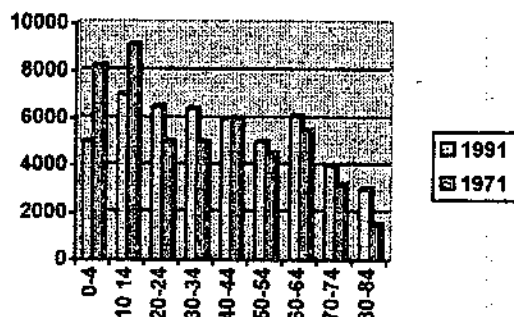
ΓΡΑΦΗΜΑ 21
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Στο γράφημα 22 λοιπόν μπορούμε να δούμε την κατανομή του αγροτικού πληθυσμού του Ν. Αχαΐας κατά ομάδες ηλικιών σε δύο χρονικά σημεία, ξεκινώντας από την απογραφή του 1971 βλέπουμε ότι η κατανομή του πληθυσμού κατά ομάδες ηλικιών είναι σχετικά ομαλή με το μεγαλύτερο τμήμα του να αποτελείται από άτομα ηλικίας μέχρι είκοσι ετών.

Βέβαια θα πρέπει να επισημάνουμε ότι οι ηλικίες από είκοσι μέχρι τα τριάντα πέντε περίπου παρουσιάζουν μια μη φυσιολογική μείωση η οποία θα πρέπει να αποδοθεί στην μεγάλη μετανάστευση προς το εξωτερικό αλλά και προς άλλα μέρη του εσωτερικού της χώρας και κυρίως προς μεγάλα αστικά κέντρα, η μετανάστευση αυτή όπως είπαμε έπληξε κυρίως αυτές τις ομάδες ηλικιών του πληθυσμού. Οι νέοι δηλαδή έφυγαν από τα χωριά και τις υπόλοιπες αγροτικές περιοχές, προς αναζήτηση μιας καλύτερης τύχης.

ΓΡΑΦΗΜΑ 22
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΝΟΜΟΥ ΑΧΑΪΑΣ ΚΑΤΑ ΗΛΙΚΙΑ
ΑΠΟΓΡΑΦΕΣ 1971 ΚΑΙ 1991

Το 1991 τώρα είκοσι χρόνια μετά η κατάσταση έχει αλλάξει ριζικά και ενώ το σύνολο του αγροτικού πληθυσμού σαν μέγεθος έχει μεταβληθεί πολύ λίγο, και συγκεκριμένα έχει μειωθεί κατά χίλιους περίπου κατοίκους. Η κατάσταση όσον αφορά την κατανομή του πληθυσμού στις ομάδες ηλικιών, έχει αλλάξει προς το χειρότερο, αυτό σημαίνει πως ενώ το 1971 το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού το αποτελούσαν νεαρές ηλικίες δηλαδή μέχρι είκοσι χρονών που συνιστούσαν μια υγιή βάση, τώρα το δυναμικό αυτών των ομάδων των ηλικιών έχει μειωθεί δραματικά.

Επίσης, υπάρχει μείωση του πληθυσμού στις ομάδες ηλικιών από είκοσι μέχρι πενήντα, και τέλος υπάρχει μία σημαντική αύξηση του πληθυσμού από πενήντα ετών και πάνω, που υποδεικνύει μία συνεχώς αυξανόμενη γήρανση του αγροτικού πληθυσμού του νομού μας που δεν θα πρέπει να μας αφήνει αδιάφορους.

Για τον ημιαστικό πληθυσμό τώρα είδαμε ότι από την απογραφή του 1961 μέχρι την απογραφή του 1971 μειώθηκε κατά το ήμισυ, και συγκεκριμένα από 8.416 κατοίκους που αριθμούσε το 1961, μειώθηκε στους 4.028 το 1971 κάτι που θα πρέπει και αυτό να αποδοθεί στην μετανάστευση προς το εξωτερικό αλλά και προς το εσωτερικό της χώρας, και έπειτα στην απογραφή του 1991 παρουσιάζεται υπερδιπλάσιο το μέγεθος του ημιαστικού πληθυσμού του νομού μας.

Μέχρι εδώ λοιπόν μελετώντας την κατανομή του πληθυσμού σε αστικό, ημιαστικό και αγροτικό, αλλά και κατά ομάδες ηλικιών, είδαμε πως τα τελευταία τριάντα χρόνια ο πληθυσμός των μεγάλων αστικών κέντρων αυξάνεται συνεχώς με πολύ υψηλούς ρυθμούς που παρουσιάζουν μεγάλη σταθερότητα, σε αντίθεση με την αυξανόμενη διόγκωση των μεγάλων αστικών κέντρων έχουμε την συρρίκνωση της

υπαίθρου που συνεχίζεται ασταμάτητα όλες αυτές τις δεκαετίες, με παράλληλη αύξηση του μέσου όρου ηλικίας του πληθυσμού. Και για τον ημιαστικό πληθυσμό είδαμε ότι και αυτός παρουσιάζει μία αύξηση από την απογραφή του 1961 που επιβεβαιώνει την φυγή του νεαρού πληθυσμού από τα χωριά αλλά και από τις αγροτικές περιοχές. Στη συνέχεια θα δούμε τι συνέπειες μπορούν να έχουν τα φαινόμενα αυτά στην μελλοντική πορεία του νομού μας. Επίσης παρουσιάσαμε στα προηγούμενα κεφάλαια αναλυτικά την πορεία των γάμων, των γεννήσεων, αλλά και των θανάτων, στο νομό μας και όπως μπορούμε να δούμε και στο γράφημα 23 το οποίο περιέχει όλα αυτά τα δεδομένα αναλυτικά, από το 1974 και μετά οι γάμοι παρουσιάζουν μια σαφέστατη πτωτική πορεία. Αυτό βέβαια έχει σαν συνέπεια την μείωση του αριθμού των πραγματοποιηθέντων γεννήσεων, οι γεννήσεις λοιπόν κυρίως μετά το 1980 παρουσιάζουν μεγάλη πτώση.

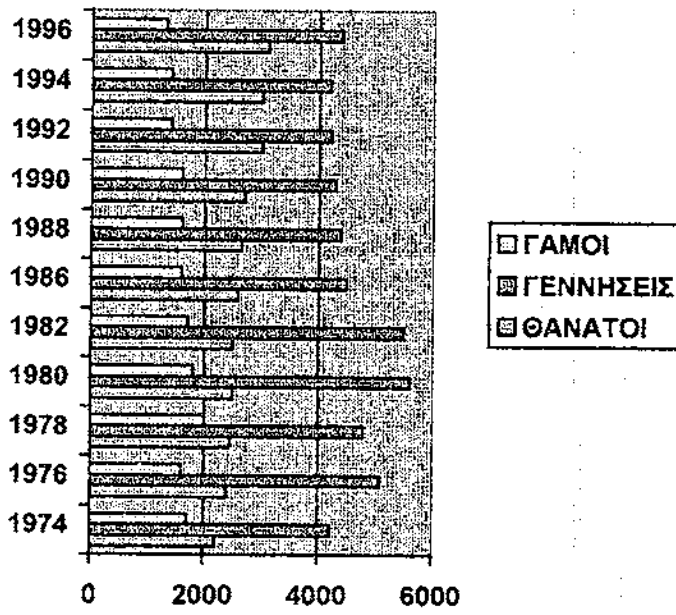
Παρατηρούμε λοιπόν ότι οι άνθρωποι του νομού μας πλέον δύσκολα αποφασίζουν να παντρευτούν και όταν παντρευτούν ακόμα πιο δύσκολα αποφασίζουν να κάνουν παιδιά, αυτό ακριβώς το φαινόμενο θα πρέπει να το μελετήσουμε περισσότερο και να δούμε πού οφείλεται, γιατί σίγουρα είναι ένα φαινόμενο που παρουσιάζεται για πρώτη φορά από τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια περίπου.

Ο αριθμός των θανάτων επίσης παρουσιάζει συνεχή αύξηση όπως μπορούμε να δούμε, κάτι που είναι αναμενόμενο από το γεγονός ότι ο μέσος όρος ηλικίας του πληθυσμού αυξάνει συνεχώς, δηλαδή οι νέοι λιγοστεύουν και οι γέροι που παρουσιάζουν και τη μεγαλύτερη θνησιμότητα, συνεχώς αυξάνονται.

Επίσης κοιτάζοντας στο γράφημα 23 την διαφορά που υπάρχει μεταξύ των θανάτων και των γεννήσεων, παρατηρούμε ότι αυτή συνεχώς μικραίνει πολύ ανησυχητικά κάτι που θα πρέπει να μας προβληματίσει σοβαρά, γιατί αν συνεχιστεί αυτή η πορεία με τον ίδιο ρυθμό τότε σύντομα ο πληθυσμός του νομού μας θα αρχίσει να μειώνεται με δυσάρεστες συνέπειες σε πάρα πολλούς τομείς όπως θα δούμε.

ΓΡΑΦΗΜΑ 23

ΓΑΜΟΙ-ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ- ΘΑΝΑΤΟΙ Ν. ΑΧΑΪΑΣ 1974-96

ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ

Εισαγωγή

Μέσα από την έρευνα που πραγματοποιήσαμε στον Δήμο Αιγίου και μέσα από στοιχεία που συλλέξαμε από την ΕΣΥΠ (Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία Πατρών), παραθέτουμε παρακάτω αναλυτικά στατιστικούς πίνακες και στοιχεία καθώς και τη διαγραμματική απεικόνιση αυτών για να εκτιμήσουμε τους παράγοντες που διαμορφώνουν το δημογραφικό πρόβλημα, όπως αυτό παρουσιάζεται στην περιοχή της Αιγιαλείας, η οποία είναι δεύτερη από πλευράς πληθυσμού (51.249) επαρχία του Νομού Αχαΐας.

Τα στοιχεία στα οποία αναφερόμαστε μας εμφανίζουν τους γάμους, θανάτους και γεννήσεις κατά την περίοδο 1987-1997, στοιχεία που μας δείχνουν με την απογραφή του πληθυσμού της 17^{ης} Μαρτίου 1991.

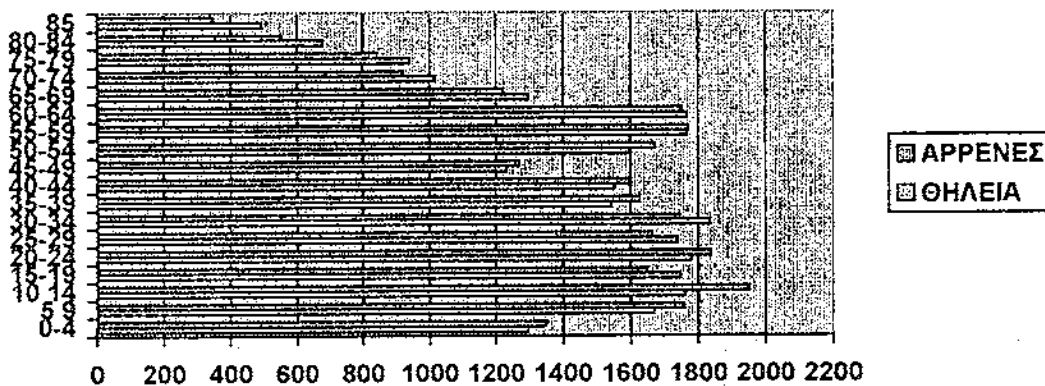
A1 Στατιστικός Πίνακας 1.

Πληθυσμιακή κατανομή κατά φύλο και ομάδες ηλικιών.(Απογραφή '91)

Ομάδες ηλικιών	Αμφοτέρων φύλων	Άρρενες	Θήλεια
0-4	2.649	1.352	1.297
5-9	3.425	1.755	1.670
10-14	3.712	1.951	1.761
15-19	3.397	1.649	1.748
20-24	3.618	1.838	1.780
25-29	3.401	1.663	1.738
30-34	3.578	1.744	1.834
35-39	3.171	1.628	1.543
40-44	3.153	1.600	1.553
45-49	2.503	1.270	1.233
50-54	3.271	1.673	1.598
55-59	3.538	1.771	1.767
60-64	3.517	1.750	1.767
65-69	2.519	1.222	1.297
70-74	1.936	919	1.017
75-79	1.788	842	940
80-84	1.233	553	680
≥85	840	347	493
ΣΥΝΟΛΟ	51.249	25.527	25.722

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

Απεικόνιση πληθυσμιακής κατανομής Επαρχίας Αιγιάλειας
(Απογραφή 1991)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

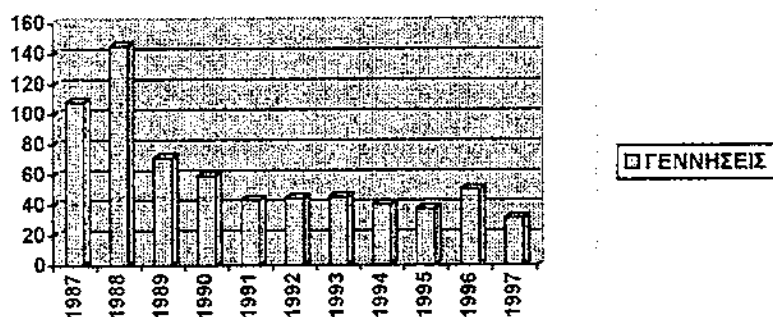
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΝΔΡΩΝ - ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Α2) Στατιστικός Πίνακας 2
Γεννήσεις Επαρχίας Αιγιαλείας τα έτη 1987-1997

Έτη	Γεννήσεις
1987	108
1988	145
1989	71
1990	59
1991	43
1992	44
1993	45
1994	40
1995	37
1996	50
1997	31

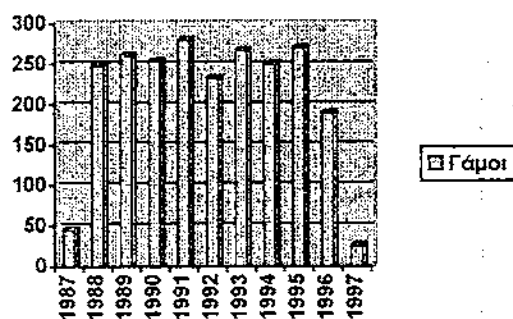
Διάγραμμα 3
Απεικόνιση Γεννήσεων Επαρχίας Αιγιαλείας

Α3) Στατιστικός Πίνακας 3
Γάμοι Επαρχίας Αιγιαλείας τα έτη 1987-1997

Έτη	Γάμοι
1987	45
1988	248
1989	261
1990	254
1991	280
1992	233
1993	267
1994	250
1995	270
1996	190
1997	276

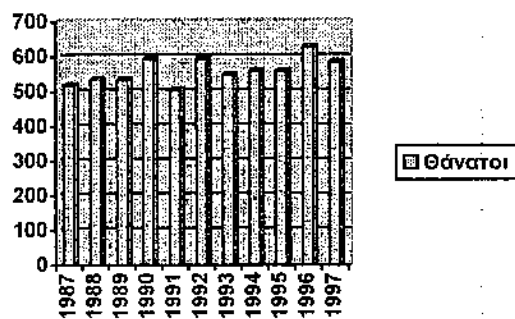
Διάγραμμα 4
Απεικόνιση Γάμων Επαρχίας Αιγιαλείας

Α4) Στατιστικός Πίνακας 4
Θάνατοι Επαρχίας Αιγιαλείας τα έτη 1987-1997

Έτη	Θάνατοι
1987	517
1988	536
1989	534
1990	593
1991	504
1992	594
1993	548
1994	558
1995	558
1996	628
1997	585

Διάγραμμα 5
Απεικόνιση Θανάτων Επαρχίας Αιγιαλείας

ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ

Εισαγωγή

Η έρευνά μας για τη δημογραφική κατάσταση στην Επαρχία Καλαβρύτων στηρίχθηκε αποκλειστικά στα στοιχεία που μας δόθηκαν από την ΕΣΥΠ.

Η Επαρχία Καλαβρύτων καλύπτει κυρίως για τις ορεινές και ημιορεινές περιοχές του Ν. Αχαΐας και είναι τρίτη σε πληθυσμό (17.771 κατοίκους) Επαρχία της Αχαΐας. Εμφανίζουμε στοιχεία και πίνακες αντίστοιχους με εκείνους της Αιγιαλείας για να υπάρχει ομοιομορφία και ομοιογένεια στην έρευνά μας.

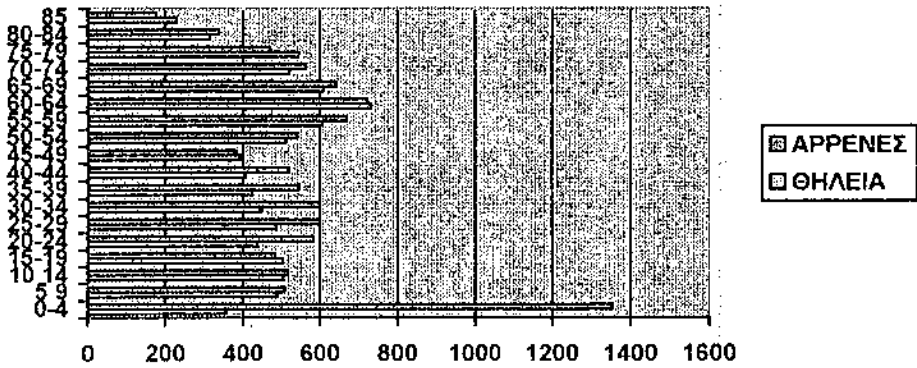
B1) Στατιστικός Πίνακας 1

Πληθυσμιακή κατανομή κατά φύλο και ομάδες ηλικιών.

(Απογραφή '91)

Ομάδες ηλικιών	Αμφοτέρων των φύλων	Άρρενες	Θήλεια
0-4	755	398	357
5-9	996	507	489
10-14	1.021	516	505
15-19	988	484	504
20-24	1.022	584	438
25-29	1.086	601	485
30-34	1.047	600	447
35-39	971	547	424
40-44	924	519	405
45-49	772	381	391
50-54	1.053	541	512
55-59	1.274	669	605
60-64	1.453	721	732
65-69	1.250	642	608
70-74	1.085	564	521
75-79	1.016	470	546
80-84	653	338	315
≥85	405	176	229
ΣΥΝΟΛΟ	17.771	9.258	8.513

Διάγραμμα 1
Απεικόνιση Πληθυσμιακής κατανομής Επαρχίας Καλαβρύτων
(Απογραφή 1991)

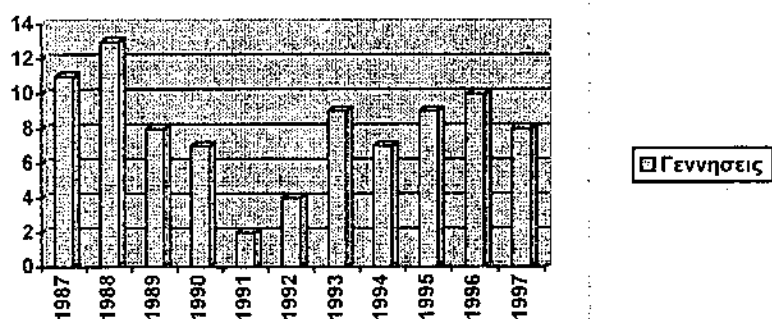
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΝΔΡΩΝ - ΓΥΝΑΙΚΩΝ

B2) Στατιστικός Πίνακας 2
Γεννήσεις Επαρχίας Καλαβρύτων τα έτη 1987-1997

Έτη	Γεννήσεις
1987	11
1988	13
1989	8
1990	7
1991	2
1992	4
1993	9
1994	7
1995	9
1996	10
1997	8

Διάγραμμα 3
Απεικόνιση Γεννήσεων Επαρχίας Καλαβρύτων

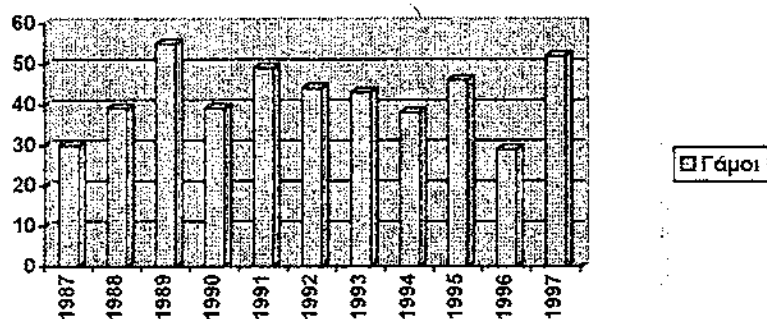
Β3) Στατιστικός Πίνακας 3

Γάμοι Επαρχίας Καλαβρύτων τα έτη 1987-1997

Έτη	Γάμοι
1987	30
1988	39
1989	55
1990	39
1991	49
1992	44
1993	43
1994	38
1995	46
1996	29
1997	52

Διάγραμμα 4

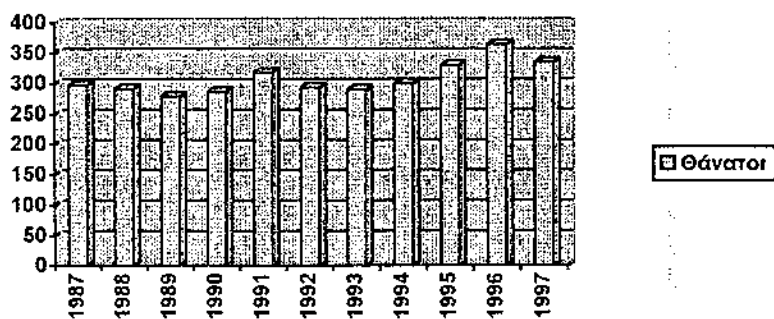
Απεικόνιση Γάμων Επαρχίας Καλαβρύτων

B4) Στατιστικός Πίνακας 4
Θάνατοι Επαρχίας Καλαβρύτων τα έτη 1987-1997

Έτη	Θάνατοι
1987	297
1988	291
1989	279
1990	287
1991	318
1992	294
1993	290
1994	300
1995	330
1996	365
1997	335

Διάγραμμα 5
Απεικόνιση Θανάτων Επαρχίας Καλαβρύτων

Β6) Στατιστικός Πίνακας 6

Οικονομικά ενεργός πληθυσμός κατά ηλικία, ομάδες κλάδων οικονομικής δραστηριότητας και θέση στο επάγγελμα (Απογραφή 1991)

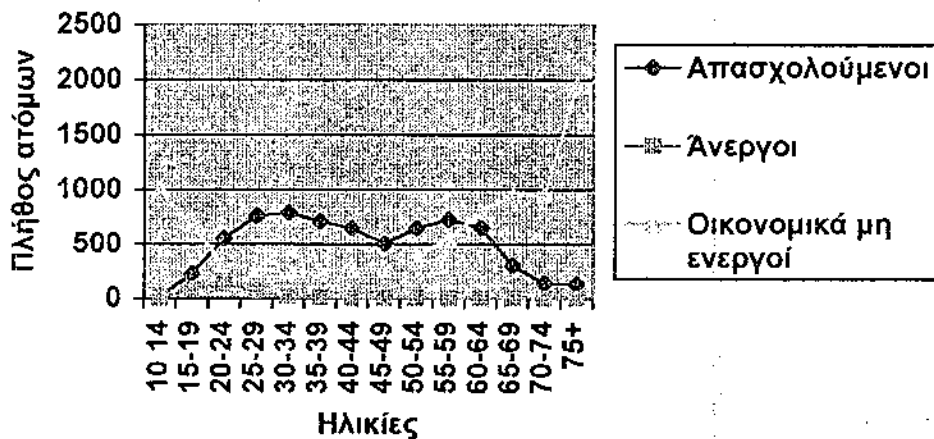
Αμφοτέρων των φύλων

Ομάδες ηλικιών	Απασχολούμενοι	Άνεργοι	Οικονομικά μη ενεργοί
0-14	22	6	993
15-19	225	79	672
20-24	554	127	308
25-29	758	62	263
30-34	790	21	236
35-39	710	10	251
40-44	647	2	275
45-49	503	4	265
50-54	644	6	403
55-59	725	1	548
60-64	652	1	800
65-69	304	0	946
70-74	142	0	943
75+	132	0	1.942
Σύνολο	6.808	319	8.845

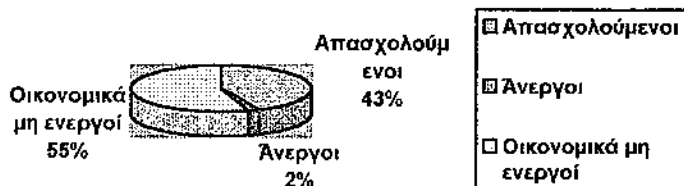
Σύνολο οικονομικά ενεργού πληθυσμού: 7.127

Διάγραμμα 7

Απεικόνιση οικονομικά ενεργού και μη πληθυσμού

ή επί συνόλου 15.972

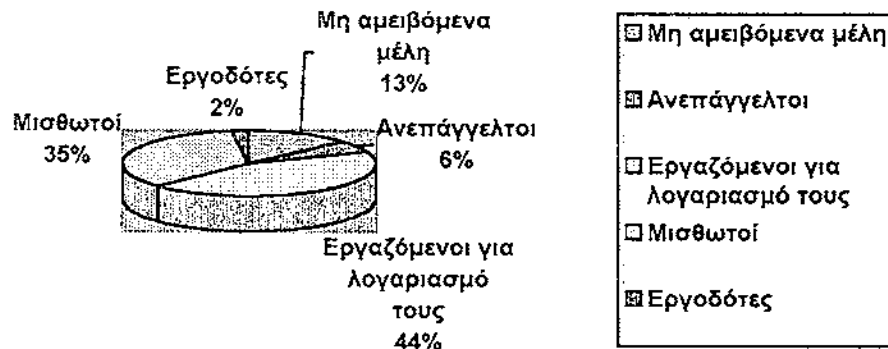

B7) Στατιστικός Πίνακας 7

**Οικονομικά ενεργός πληθυσμός σύμφωνα με τη θέση στο επάγγελμα στην
επαρχία Καλαβρύτων
Αμφότερων των φύλων**

Εργοδότες	Εργαζόμενοι για τους	Εργαζόμενοι λογαριασμό	Μισθωτοί	Συμβοηθούντα και μη μέλη	Μη αμειβόμενα μέλη	Δεν δήλωσαν επάγγελμα
158	3.100	2.499	958	412		

Διάγραμμα 8

ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ ΠΑΤΡΩΝ

Εισαγωγή

Τελευταίο σταθμό στην έρευνά μας αποτέλεσε η πόλη της Πάτρας, πρώτης πόλης σε πληθυσμό (231.058 κατοίκους) του Νομού Αχαΐας. Η Πάτρα στάθηκε ουσιαστικά το κέντρο των ερευνών μας, επειδή τα στοιχεία που παρουσιάζουμε προέρχονται από την Στατιστική Υπηρεσία Πατρών αποκλειστικά κι αυτό διότι ούτε η Νομαρχία Πατρών ούτε ο Δήμος είχαν στοιχεία, τα οποία θα μπορούσαν να μας βοηθήσουν στην στοιχειοθέτηση της εργασίας μας.

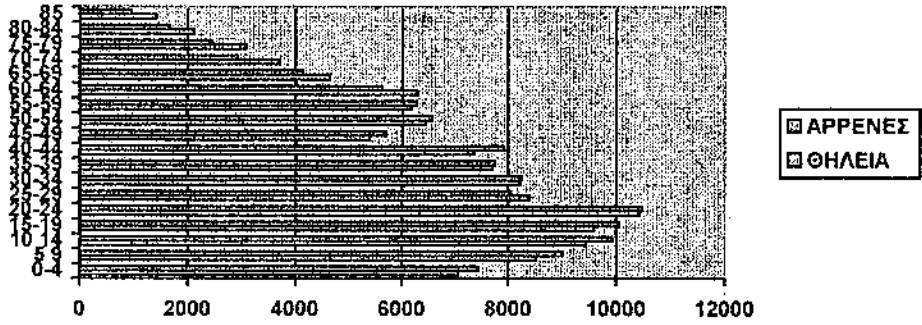
Μάλιστα ο Δήμος Πατρών έχει εκφράσει την επιθυμία για την έκδοση Βιβλίου για το Νομό Αχαΐας, κάτι το οποίο όμως δεν έχει ακόμα υλοποιηθεί.

Γ1) Στατιστικός Πίνακας 1

Πληθυσμιακή κατανομή κατά φύλο και ομάδες ηλικιών.(Απογραφή '91)

Ομάδες ηλικιών	Αμφοτέρων φύλων	Άρρενες	Θήλεια
0-4	14.479	7.431	7.048
5-9	17.519	9.005	8.514
10-14	19.360	9.926	9.434
15-19	19.643	10.051	9.592
20-24	20.913	10.486	10.427
25-29	16.426	8.037	8.389
30-34	16.456	8.239	8.217
35-39	15.440	7.735	7.705
40-44	15.260	7.911	7.349
45-49	11.095	5.697	5.398
50-54	13.020	6.574	6.446
55-59	12.431	6.268	6.163
60-64	11.914	5.629	6.285
65-69	8.795	4.149	4.646
70-74	6.632	2.925	3.707
75-79	5.556	2.458	3.098
80-84	3.776	1.655	2.121
≥85	2.343	941	1.402
ΣΥΝΟΛΟ	231.058	115.117	115.941

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1
Απεικόνιση Πληθυσμιακής Κατανομής Επαρχίας Πατρών
(Απογραφή 1991)

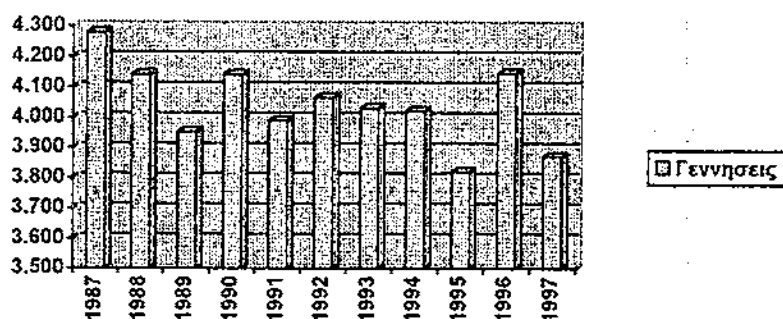
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΝΔΡΩΝ - ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Γ2) Στατιστικός Πίνακας 2
 Γεννήσεις Επαρχίας Πατρών τα έτη 1987-1997

Έτη	Γεννήσεις
1987	4.279
1988	4.142
1989	3.952
1990	4.140
1991	3.988
1992	4.065
1993	4.030
1994	4.020
1995	3.820
1996	4.145
1997	3.870

Διάγραμμα 3
 Απεικόνιση Γεννήσεων Επαρχίας Πατρών

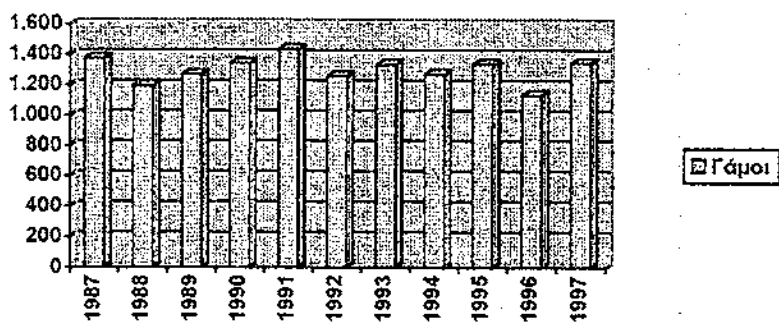
Γ3) Στατιστικός Πίνακας 3

Γάμοι Επαρχίας Πατρών τα έτη 1987-1997

Έτη	Γάμοι
1987	1.375
1988	1.194
1989	1.271
1990	1.343
1991	1.437
1992	1.260
1993	1.335
1994	1.272
1995	1.340
1996	1.134
1997	1.346

Διάγραμμα 4

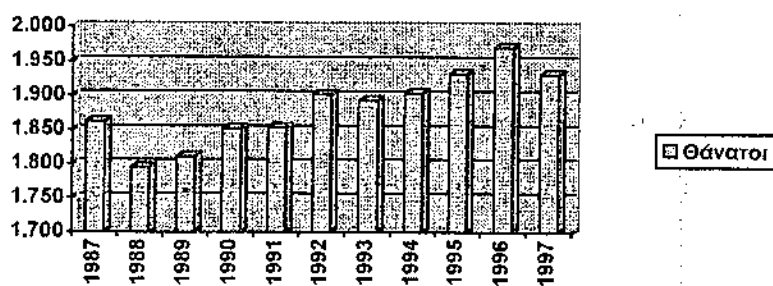
Απεικόνιση Γάμων Επαρχίας Πατρών

Γ4) Στατιστικός Πίνακας 4
Θάνατοι Επαρχίας Πατρών τα έτη 1987-1997

Έτη	Θάνατοι
1987	1.862
1988	1.795
1989	1.811
1990	1.852
1991	1.854
1992	1.902
1993	1.893
1994	1.904
1995	1.932
1996	1.971
1997	1.931

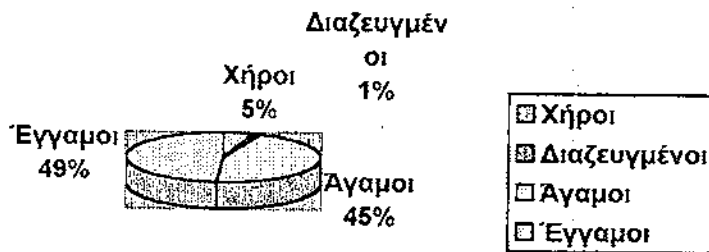
Διάγραμμα 5
Απεικόνιση Θανάτων Επαρχίας Πατρών

Γ5) Στατιστικός Πίνακας 5
Οικογενειακή Κατάσταση Επαρχίας Πατρών(Απογραφή 1991)
Αμφοτέρων των φύλων

Ομάδες ηλικιών	Άγαμοι	Έγγαμοι	Χήροι	Διαζευγμένοι	Σύνολο Πληθυσμού
0-4	14.479	0	0	0	14.479
5-9	17.519	0	0	0	17.519
10-14	19.345	14	1	0	19.360
15-19	19.172	463	0	8	19.643
20-24	17.012	3.832	14	55	20.913
25-29	7.172	9.028	27	199	16.426
30-34	3.287	12.795	67	307	16.456
35-39	1.563	13.388	117	372	15.440
40-44	1.062	13.537	233	428	15.260
45-49	601	9.981	255	258	11.095
50-54	577	11.656	526	261	13.020
55-59	610	10.798	831	192	12.431
60-64	639	9.665	1.452	158	11.914
65-69	485	6.608	1.597	105	8.795
70-74	357	4.359	1.860	56	6.632
75-79	231	3.218	2.065	42	5.556
80-84	166	1.772	1.824	14	3.776
≥85	87	779	1.465	12	2.343
Σύνολο	104.364	111.893	12.334	2.467	2.31058

Διάγραμμα 6
Ποσοστιαία απεικόνιση Πίνακα 5
% επί του συνόλου 231.058

Γ6) Στατιστικός Πίνακας 6

Οικονομικά ενεργός πληθυσμός κατά ηλικία, ομάδες κλάδων οικονομικής δραστηριότητας και θέση στο επάγγελμα

(Απογραφή 1991)

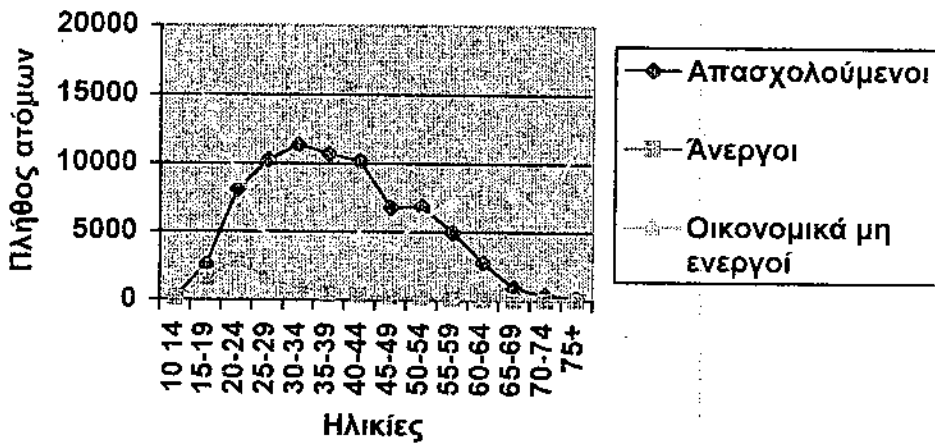
Αμφοτέρων των φύλων

Ομάδες ηλικιών	Απασχολούμενοι	Άνεργοι	Οικονομικά μη ενεργοί
10-14	246	104	19.010
15-19	2.578	1.575	14.353
20-24	8.082	2.907	9.127
25-29	10.256	1.528	4.389
30-34	11.332	932	4.081
35-39	10.699	551	4.109
40-44	10.180	396	4.629
45-49	6.787	245	4.035
50-54	6.841	223	5.938
55-59	4.960	131	7.325
60-64	2.768	34	9.107
65-69	957	9	7.823
70-74	385	0	6.243
75+	207	0	11.463
Σύνολο	76.278	8.635	111.632

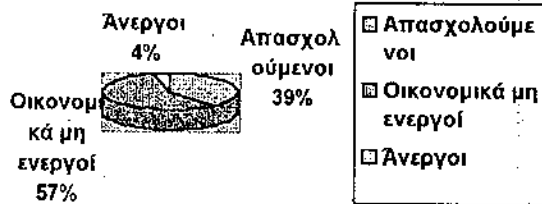
Σύνολο οικονομικά ενεργού πληθυσμού: 84.913

Διάγραμμα 7

Απαικόνιση οικονομικά ενεργού και μη πληθυσμου

ή επί συνόλου 196.545

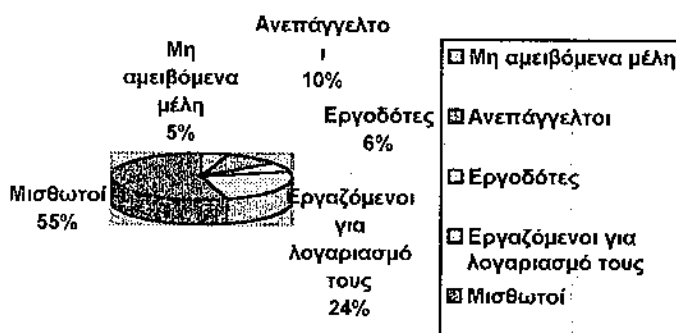
Γ7) Στατιστικός Πίνακας 7

Οικονομικά ενεργός πληθυσμός σύμφωνα με τη θέση στο επάγγελμα στην
επαρχία Πατρών.

Αμφοτέρων των φύλων

Εργοδότες	Εργαζόμενοι για λογαριασμό τους	Μισθωτοί	Συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη	Δεν δήλωσαν επάγγελμα
5.488	20.475	46.586	3.975	8.389

Διαγραμμα 8

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΝΟΜΟ ΑΧΑΪΑΣ

Ο Νομός Αχαΐας αποτελεί μία περιοχή στην Ελλάδα, η οποία εμπεριέχει αρκετά από εκείνα τα χαρακτηριστικά τα οποία κάνουν ένα γεωγραφικό χώρο εύκολα κατοικήσιμο και χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα στα πλαίσια της διανομής, αλλά και της δημιουργίας οικογενειακής μονιμότητας. Αυτό οφείλεται σε πολλούς παράγοντες, όπως είναι το γόνιμο του εδάφους, με αποτέλεσμα να έχουμε καλλιέργειες μεγάλης κλίμακας αλλά και ποιοτικής φύσεως προϊόντα, το εύκρατο του κλίματος, η κοντινή απόσταση από άλλα μεγάλα αστικά κέντρα όπως η Αθήνα, η ομαλότητα και η λειτουργικότητα των περιοχών που υπάγονται στο Νομό Αχαΐας, η ύπαρξη τουριστικών κέντρων, το μεγάλο λιμάνι της Πάτρας που φιλοξενεί υπερσύγχρονα και μεγάλων ναυτιλιακών επιχειρήσεων πλοία, καθώς επίσης και ο μη εκφυλισμός του βιοτικού επιπέδου (σε σχέση με άλλα αστικά κέντρα) και οι δυνατότητες ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού.

Το μέγεθος του πληθυσμιακού στοιχείου του Νομού Αχαΐας παρουσίασε σημαντικές αυξομειώσεις τις τελευταίες δεκαετίες, πιο συγκεκριμένα, κατά τη δεκαετία 1961-1971 παρουσιάζεται μείωση του πληθυσμού, η οποία έφτασε σε ποσοστό 13% στις αρχές του 1971. Από το 1971 και μετά εμφανίζεται μια ομαλοποίηση της τάσης αυτής και μάλιστα μια πορεία αύξησης του πληθυσμιακού στοιχείου του Νομού Αχαΐας. Οι δυο διαφορετικές τάσεις που παρατηρούμε, μπορούν να εξηγηθούν βάση κοινωνιολογικών δεδομένων. Κατά την περίοδο 1961-1971 υπήρξε έντονο εξωτερικό και εσωτερικό μεταναστευτικό ρεύμα, λόγω της μεγάλης οικονομικής κρίσης που διερχόταν η χώρα.

Το ρεύμα αυτό ήταν πολύ μεγαλύτερο και από αυτό που είχε περάσει η χώρα την περίοδο 1900-1915. Αυτό οφειλόταν σε κοινωνική αναταραχή, πολιτική αστάθεια, μείωση των επιχορηγήσεων και επενδυτικών δραστηριοτήτων ξένων χωρών προς την Ελλάδα και γενικότερα μια ενδογενής αβεβαιότητα που είχε καλλιεργηθεί μέσα στους κόλπους της χώρας μας και είχε περιβάλλει όλους τους Έλληνες και φυσικά και τους κατοίκους του Νομού Αχαΐας. Τα κίνητρα για παραμονή στην περιοχή αυτή ήταν πολύ λίγα και η λύση της εσωτερικής και εξωτερικής μετανάστευσης ήταν για πολλούς όχι εναλλακτική, αλλά λύση ζωής. Η αναστροφή της πορείας του πληθυσμού στην Αχαΐα, που παρατηρείται από το 1971 και μετά, είναι τόσο εντυπωσιακή που δίνει αισιόδοξα μηνύματα για το μέλλον της

περιφέρειας με την προϋπόθεση βέβαια οι συνθήκες που συντέλεσαν στην αύξηση αυτή να συντηρηθούν και να ενταχθούν προς την κατεύθυνση του εκσυγχρονισμού και της ανάπτυξης. Πράγματι η απότομη αύξηση του πληθυσμού στην Αχαΐα οφείλεται κατά μεγάλο ποσοστό στη μεγάλη σημασία που δόθηκε στη γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή, εξαιτίας της καινούργιας πολιτικής που παρουσιάστηκε στην Ελλάδα την περίοδο αυτή, στην ώθηση που δόθηκε στην περιφερειακή ανάπτυξη σε μεγάλα έργα εκσυγχρονισμού που έγιναν και τα οποία ανέμεναν οι κάτοικοι μεγάλο χρονικό διάστημα, η μείωση του μεταναστευτικού ρεύματος, λόγω των κινήτρων που δόθηκαν για παραμονή, αλλά και η επιστροφή των μεταναστών στην περιοχή τους. Όλα αυτά συντέλεσαν θετικά στην άμβλυνση του μεγάλου δημογραφικού προβλήματος που διερχόταν ο Νομός Αχαΐας.

Τα τελευταία χρόνια η πορεία του πληθυσμού στον Νομό Αχαΐας δεν είναι σημαντική ή τουλάχιστον δεν παρουσιάζει σημαντικές αυξητικές τάσεις. Για να κατανοήσουμε τους λόγους για τους οποίους συμβαίνει αυτό θα πρέπει να αναλύσουμε τις διαγραμματικές απεικονίσεις και τους πίνακες που έχουμε συγκεντρώσει γι' αυτήν την έρευνα.

Σύμφωνα λοιπόν με την απογραφή του 1991 βλέπουμε, με βάση τους αριθμούς, ότι υπάρχει ισορροπία ανάμεσα στον αντρικό και γυναικείο πληθυσμό. Το γεγονός αυτό βοηθά στο να είναι οι δείκτες που έχουν σχέση με την αυξητική πορεία του πληθυσμού σε αρκετά ικανοποιητικό επίπεδο, όχι όμως το μέγιστο δυνατό.

Από το διάγραμμα το οποίο μας δείχνει την κατανομή του πληθυσμού, βάση της κοινωνικής του δομής, παρατηρούμε μια αύξηση του αγροτικού πληθυσμού στο σύνολο του Ν. Αχαΐας. Η συγκέντρωση των κατοίκων στις αγροτικές περιοχές είναι αναμενόμενη, διότι το κύριο επάγγελμα, όπως παρατηρούμε και στους πίνακες που μας εμφανίζουν τις ομάδες κλάδων οικονομικής δραστηριότητας, των κατοίκων του Ν. Αχαΐας είναι οι γεωργικές εργασίες.

Από το ιστόγραμμα του πληθυσμού παρατηρούμε τη μεγάλη πλέον συγκέντρωση μεγάλων ηλικιών, δηλαδή τη δημογραφική γήρανση του Νομού Αχαΐας. Παρόλα αυτά ο νέος πληθυσμός (ηλικίες από 0-15 ετών) είναι αυξημένος σε σχέση με τις προηγούμενες χρονιές. Η μεγάλη αύξηση του μη οικονομικά ενεργού πληθυσμού σε βάρος κατ' ουσία του ενεργού, έχει ως αίτιο τη δημογραφική γήρανση του πληθυσμού. Και είναι αρκετά ανησυχητικό σαν φαινόμενο διότι επακολουθεί οικονομική στασιμότητα και εκφυλισμός με μη αναστρέψιμα αποτελέσματα.

Παρατηρώντας τους γάμους, τις γεννήσεις και τους θανάτους από το 1987 μέχρι και το 1997, βλέπουμε μία ανησυχητική μείωση των γεννήσεων, μια σταθερότητα σε σχέση με τον αριθμό των γάμων με αυξητικές τάσεις κατά περιόδους, ενώ οι θάνατοι βαθμιαία και σταδιακά εμφανίζουν τάσεις ανόδου.

Μερικοί από τους λόγους που συντελούν στην μείωση της γεννητικότητας είναι οι εξής: Οικονομικοί κυρίως λόγοι και ανάμεσα σ' αυτούς περιλαμβάνονται η υποαπασχόληση, η έλλειψη ή ανεπάρκεια στέγης και κυρίως η ανεργία. Αυτοί οι παράγοντες έχουν άμεση σχέση με το κλείσιμο μεγάλων και ζωτικής σημασίας βιομηχανικών επιχειρήσεων στον Νομό Αχαΐας. Επίσης σχετίζονται με την πτώχευση και το κλείσιμο αρκετών μικρομεσαίων οικογενειακών επιχειρήσεων, καθώς και βιοτεχνιών.

Η μείωση της γεννητικότητας επίσης οφείλεται και στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου και πολιτιστικού επιπέδου των κατοίκων, στην χειραφέτηση του γυναικείου πληθυσμού καθώς και στην ανεπαρκή προστασία της γυναίκας και του παιδιού με αποτέλεσμα να υπάρχει η επιθυμία από την πλευρά της γυναίκας να απαλλαγεί από κάθε μορφή ανδρικής εξουσίας.

Ο οικογενειακός προγραμματισμός είναι ένας άλλος σημαντικός παράγοντας μείωσης των γεννήσεων, όπως και η λανθασμένη χρήση των μέσων αντισύλληψης (εκτρώσεις, αντισυλληπτικά κ.ά.) που επιφέρει πολλές φορές μέχρι και την στειρώση ή τουλάχιστον τη δυσκολία τεκνοποίησης. Η παρουσία του παιδιού άλλωστε αποτελεί και ένα επιπλέον έξοδο για την οικογένεια, λόγω του αυξημένου κόστους συντήρησης και εκπαίδευσης, αλλά ακόμη και λόγω του ότι συντελεί στην διακοπή της επαγγελματικής απασχόλησης της μητέρας.

Επίσης, η μεταναστευτική δραστηριότητα, εξωτερική και εσωτερική, που συνεχίζεται στην Αχαΐα έστω και σε αργούς ρυθμούς και η οποία αφορά πάντα αναπαραγωγικές ομάδες πληθυσμών είναι ένας ακόμη λόγος μείωσης των γεννήσεων.

Σε σχέση με τη θνησιμότητα παρουσιάζεται ιδιαίτερο πρόβλημα από τη στιγμή που παρατηρείται δυσαναλογία στις ηλικίες αλλά και στο ποσοστό των ηλικιωμένων που είναι σχετικά υψηλό.

Η αύξηση του ποσοστού των θανάτων οφείλεται είτε σε βιολογικές αιτίες, είτε σε διάφορες ασθένειες οι οποίες τα τελευταία ειδικά χρόνια εξαφανίζουν εκατομμύρια ανθρώπων, διότι οι περισσότερες από αυτές είναι λοιμώδεις και μεταδοτικές. Έχουμε θανάτους ακόμη κι από ασιτία, από κακή διατροφή, από άθλιες

και απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης. Άλλες αιτίες θανάτου είναι οι ανθρωποκτονίες, τα ατυχήματα και οι αυτοκτονίες. Οι θεομηνίες και τα έκτακτα γεγονότα, όπως σεισμοί, πλημμύρες, είναι μερικοί ακόμη λόγοι.

Σ' όλα αυτά η παρέμβαση της πολιτείας πρέπει να είναι πολύπλευρη και αποτελεσματική. Ο Νομός Αχαΐας έχει όλες τις δυνατότητες και προϋποθέσεις, έτσι ώστε να ξεπεράσει το πρόβλημα. Αποτελεσματική αντιμετώπιση σημαίνει ότι θα πρέπει να κτυπηθεί ριζικά το πρόβλημα της «νεανικής θνησιμότητας» με βελτίωση των υπηρεσιών υγείας αλλά και τη δημιουργία ειδικών νεογνικών μονάδων που θα βοηθούν στην καταπολέμηση της βρεφικής θνησιμότητας.

Κατά δεύτερο λόγο η ανάγκη για αύξηση της γεννητικότητας περιλαμβάνει σημαντικά μέτρα όπως είναι κίνητρα για τη δημιουργία και συντήρηση πολυμελών οικογενειών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Τσαούσης Δ. Γ. «Κοινωνική Δημογραφία».
2. Παπαθεμελής Σ.Τ. «Το Δημογραφικό μας πρόβλημα – Μια δραματική προειδοποίηση».
3. Βαλαωρας Β. «Ο πληθυσμός της Ελλάδας κατά το δεύτερο ήμισυ του 2^{ου} αιώνα».
4. Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Πατρών.
5. Τζιαφετάς Γ. Ν. «Το Δημογραφικό πρόβλημα της χώρας».

